

kate dra

ŠTEVILKA 2

MARIBOR

NOVEMBRA 1966

ALIENACIJA ŠTUDENTOV - ZAKAJ ?

Velikokrat govorimo o pasivnosti in nedejavnosti študentov naši družbi, o pomanjkanju zdrave polemike in kritičnega dnosa študentov do sprememb v družbi. Vendar je zraven tega e potrebno pogledati razne vzroke, kot so na primer eksterni plivi (ki so včasih v nasprotju s principi demokracije) n sam sistem priprave mladega človeka, da se spoprime z re- lnostjo življenja.

Študentje so močna družbena intelektualna sila, ki pride o izraza že v bližnji prihodnosti, to je kmalu po končanem tudiu. Zato je treba in moramo ji pustiti toliko polemične vobode, kolikor je je mogoče, saj bodo le-oni sami izbrali ti- to, za katero menijo, da je najboljša. Seveda pa je treba vso roblematiko obravnavati v okvirih družbe, katere člani tudentje so, ne smemo pa dopustiti vpliva posameznikov, ne lede na njihovo funkcije, saj takšni vplivi v večini primerov elujejo prej zaviralno kot pa izpodbudno. Kristalizacija avnega mnenja se mora prepustiti javnosti, del te javnosti a so tudi študentje. Tako so včasih razni subjektivni in eks- erni vplivi, ki se niso dovolj spoznali s problematiko in eljami študentov po »čistosti« obravnavanja problemov, delo- ali zaviralno in povzročali »pasivnost« dela študentov, na- esto da bi se poglobili v obravnavo problema samega inten- ivneje, in tako po sicer »težji« poti stvar temeljito analiza- ali, ne pa da izberemo lažjo alternativo. Polemika, katero i včasih prilaščajo in postavljajo samo posamezniki, izoli- ani od okolja, mora biti polemika vseh in v našem primeru e nazadnje tudi stvar študentskega lista. Konkretna polemika e zdrava in izogibati se je ne smemo.

Pa poglejmo še drugo plat medalje. Sedanje generacije tudentov so se v glavnem rodile po vojni in ne poznajo več evolucije, kakršna je še vedno v glavah starejših generacij, endar se takoj ob prihodu na visoke in višje šole prično ogo bolj spoznavati s problemi družbenega, političnega in onomskega življenja. Na žalost je program naših srednjih pl takšen, da daje bodočim študentom, svojim maturantom, ogo preveč idealističen pogled na problematiko življenja, obstaja tudi v državah s socialistično ureditvijo, in tako obimo namesto treznega in realističnega človeka idealista, i se mora začeti spoprijemati z grobim realizmom življenja, e-tega pa je spoznal s preveč idealistične strani. Ni se težko iveti v psihozo takšnega človeka in če še zraven vključimo tsterne vplive, ni več daleč do besede »alienacija študenta«. eveda ni vse tako črno, ni pa tudi vse belo. Odtujevanje mla- ne od resničnega življenja in vseh njegovih problemov (pride o zakotnega obravnavanja le-teh), ki obstajajo in jih ne mo- mo zanikati, se nam kaže kot problem, ki ga moramo pričeti eševati že v srednji šoli in dati mladini realnost, ki bo magala mnogo več kot pa suhoparna idealistična vzgoja.

Torej vzrokov za alienacijo (v večji ali manjši meri) ne remo iskati samo pri študentih samih, ampak že v osnovah nji- vega vstopa v življenje in v pogojih, v katerih se s tem vljenjem spoznavajo.

Gotovo bo treba delati še veliko, polemizirati na vseh dročjih družbenega življenja, da bi ustvarili pogoje, v ka- rih bomo lahko (najboljša pot) pripravili mladega človeka, se bo najlaže vključil in sodeloval v življenjskem realizmu.

Milica Fortunič

Tovaaariši!

1967/3958

Maksu Toplišku

Nenadoma sredi neutrudljivega dela (ko smo praznili zadnje »pridelke« mariborskega podjetja VINO) nas je zapustil tehnični sekretar odbora Zveze študentov in naš nenadomesljljivi četrti mož pri taroku. Le njegovi najožji sodelavci in kolegi smo vedeli, da Maks ne bo več dolgo med nami. Vedno bolj je »shujšal« in kazalo je, da se bo zgodilo najhujše. Ni smo dolgo čakali. Preteklo soboto smo se z solzami v očeh zadnjikrat poslovili od njega. Bil je to zares žalosten dan. Dolg sprevid sta spremljala jesenski dež in žalostni veter, ki je potuhnjeno zavijal okrog Rotovške in ostalih kleti. Se zadnjič smo nazdravili (s tistim, ki ga je imel naš Maks tako rad) in našega Maksa ni bilo več.

Od njega smo se poslovili v soboto, 29. oktobra, na matičnem uradu v Mariboru. Naj mu bo zakonski jarem lahek!

Zalujoči ostali!

P. S.:

Danes je žalostni dan. Sporočiti moramo še eno žalostno vest: obenem z Maksom je umrla tudi fantovščina.

in memoriam

ZOPET PO STAREM?

Problematika dela Zveze študentov in osnovnih organizacij Zveze komunistov ob pričetku šolskega leta nam dela veliko preglavje že od ustanovitve mariborskih visokošolskih zavodov. Če samo pogledamo začetne številke Katedre za vsa leta nazaj, bomo tam našli popoln prerez in način obravnave tega problema z različnih stališč, ki pa seveda s časom diferencirajo. Tako smo ugotavljali že takoj ob začetku študentskega življenja v Mariboru, da nam še manjka izkušnja in da se bo študentska dejavnost s časom razvila sama po sebi, nato smo ugotovili, da je tudi odgovornost posameznika pri delu precejšnja, in apelirali na študentsko zavest. Zadnji poizkus rešitve tega problema pa je bil seminar, ki ga je organiziral komite ZK MVZ, katerega namen je bil pravočasno aktivirati delo posameznih odborov ZS in komitejev ZK po šolah.

O namenu in vsebini seminarja smo pisali že v prejšnji številki Katedre, sedaj pa pogledajmo, ali mu je uspelo listo, kar mu je bil osnovni cilj: aktivirati delo ZS takoj ob pričetku šolskega leta in postaviti na noge vse tiste panoge študentske aktivnosti, ki je bila že osnovana v prejšnjih letih.

Ze sam podatek, da se je seminarja udeležilo le okoli 10 študentov, nam kaže, da nam predstavlja sama aktivizacija odborov ZS na posameznih šolah enega poglavitnih problemov in težav, ki se jih še nikakor nismo naučili premostiti. Res je, da je bil seminar zelo koristen tistim desetim udeležencem, vendar se avtomatično postavlja vprašanje, ali je teh deset študentov dovolj za uspešno delo ZS? Zraven tega pa se zopet postavlja vprašanje naše kadrovske politike v posameznih odborih ZS kakor tudi v odboru ZS mariborskih visokošolskih zavodov. Gotovo je, da bi si s pravilno in objektivno kadrovske politiko zagotovili tudi večjo udeležbo na seminarju (in s tem večjo aktivizacijo), tako pa se nam poizkusi ponesrečijo že pri najosnovnejšem vprašanju — to je dober in aktiven odbor ZS.

Dovolj je, če samo pogledamo odbor ZS mariborskih visokošolskih zavodov. V letošnjem letu je moral plenum odbora ZS MVZ kar štirikrat izbirati predsednika in jasno je, da s takšnimi rotacijami vodilnih funkcionarjev ne moremo pričakovati kakšne posebne aktivnosti odbora ZS, saj se gonilna sila dela krha in izgublja že ob najbolj osnovnih kadrovskih vprašanjih, ki pa so se pričela pojavljati komaj zadnja leta. Pojavlja se nam vprašanje o naši politiki izbiranja kadrov, katerega odgovor pa lahko iščemo samo v najosnovnejši akciji ZS, brez katere ni mogoča nobena dejavnost, to je v načinu izbiranja članov študentskih vodstev. Ob letni konferenci bo morala ZS to vprašanje najuspešneje rešiti, saj je rešitev le-tega edeu izmed osnovnih pogojev za nadaljnje delo.

Res je, da so in bodo udeleženci seminarja povečali aktivnost ZS po šolah, toda to je samo polovičarska akcija, saj se predstavniki nekaterih šol

seminarja sploh niso udeležili, treba pa je aktivirati ZS na vseh šolah in končno najti pravi način dela študentov. Zraven tega odboru ZS MVZ, letos se sploh ni uspelo organizirati vsakoletne ankete, ki pokaže tudi osnovno sliko strukture študentov in je zelo važna za kadrovanje novih vodstev. Odbor ZS MVZ sicer obljublja, da bo takšno ankezo v kratkem izvedel, vendar je od vpisa minli že mesec, ki ga ne bomo mogli več nadoknaditi.

Ne moremo trditi (včasih smo), da so študentje pasivni in da se nikakor nečejo oprijeti ničesar drugega kot študija, vendar problem tiči drugje. Star slovenski pregovor pravi: »Riba začne smrdeti pri glavi,« in v tem primeru precej ustreza. Dobro in aktivno delovanje ZS si bomo lahko zagotovili le z izbiro takšnih vodstev, ki bodo dejansko zagotovilo in gibalo ZS.

Nikola Šošarič

Brucovski teden

V teh dneh se v Mariboru odvija tradicionalni brucovski teden mariborskih študentov. V tej vsakoletni prireditvi za nove študente — zelene bruce — se bodo letos izvrstile naslednje prireditve:

7. novembra, v ponedeljek ob 19. uri je bila otvoritev tedna in likovne razstave Vladimira Korošca, študenta pedagoške akademije v klubu mladih.

9. novembra, v sredo ob 19. uri je bila Katedra o KATEDRI, razgovor o vprašanjih ob izhajanju našega lista.

10. novembra ob 20. uri bo v veliki predavalnici VEKS recital Marjana Dolinarja: Spomini in satira (iz del Ivana Cankarja).

V četrtek bo na malem stadionu in igrišču Partizana začetek brucovskega športnega turnirja.

11. novembra, v petek bo nadaljevanje in konec brucovskega športnega turnirja.

12. novembra, v soboto bo v hali C veliki brucovski ples, na katerem bo igral ansambel Biseri. Ples bo trajal od 20. do 2. ure.

14. novembra, v ponedeljek ob 19. uri bo v okviru brucovskega tedna gostoval v dvorani doma JLA Teater Levo iz Beograda. Nastopili bodo z dvema deloma: Mrožek — Zabava; Pinter — Brez besed.

Kakor vidimo, je letošnji program prireditev v okviru tega tedna pester, saj je sestavljen iz kvalitetnih kulturnih in zabavnih prireditev.

Pretekla leta se je dogajalo, da so se prireditve udeleževali maloštevilni obiskovalci, pa še to ne tisti, katerim je ta teden namenjen — bruci. Verjamemo, da bo letošnji obisk prireditev, predvsem kulturnih, boljši.

Svet staršev pomagal dijakom

Kje dobiti denar za maturitetni izlet? S tem vprašanjem se ubada in se bo še slednja generacija srednješolcev. Dobrotne roke podjetij so navadno prazne, zato morajo dijaki vedno s trudom vrtati za drobnimi viri sredstev. Prvo izhodišče je vsem organiziranje plesov, vendar je število le-teh omejeno, ker srednje šole niso plesni tečaji. Tudi dramskih iger se lotevajo, vendar jim prinaša sredstva le igranje zunaj, ker so za srednje šole dovoljene le poučne prireditve.

Gimnazija v Celju skuša te težave nekoliko omiliti s svetom staršev. Sestavljali naj bi ga starši, ki so zaposleni v trdnjih podjetjih in bi pri teh skušali pridobiti več ali manj sredstev, ki bi šla v skupni sklad. Iz njega bi potem delili med posamezne razrede vsote glede na število socialno šibkih dijakov. Kot kaže, je to dobra zamisel, kajti denarne razlike za končni izlet se bodo med razredi zmanjšale.

NIKO JEZ

Pred brucovskim plesom

SPIL JE EN SPRICER PA GA JE VRGLO. RAZUMETI MORAS, DA JE BRUC!

katedra

MARIBORSKIH ŠTUDENTOV

IZDAJA ZVEZA ŠTUDENTOV JUGOSLAVIJE, ODBOR VISOKOŠOLSКИH ZAVODOV V MARIBORU

LIST UREJA UREDNIŠKI ODBOR:

OLGA ČERIČ, MARTIN PRAŠNICKI, ANTON DODLEK, BOJAN KAVČIČ, TONE PARTLJIČ IN SLAVKO PUKL GLAVNI IN ODGOVORNI UREDNIK:

SLAVKO PUKL SEKRETAR UREDNIŠTVA: ERVIN HARTMAN

URREDNIŠTVO IN UPRAVA: SLOVENSKA 5 TELEFON 22 004

CENA IZVODA 50 PAR NENAROČENIH ROKOPISOV IN SLIK NE VRAČAMO

TISK: ČASOPISNO PODJETJE MARIBORSKI TISK

METERJA:

FRANC KOLARIČ
FRANC UNGER

Ježljivo (žalostno) razmišljanje

OB ODPRTEM PISMU ZVEZE ŠTUDENTOV LJUDSKE UNIVERZE

1.

Za uvod tega nestrokovnega, a emocionalno pogojenega razmišljanja bi spomnil na misli, ki jih je o štabnem berškem srečanju kajževnikov kar dvakrat zapisal France Forstnerič (v zadnji Katedri in v Večeru); mislim na »umazane roke in čiste duše«. Priljubljen njegovemu mnenju, da svet spreminjajo te dejanja, torej praktiki, ljudje, ki jim pravimo »politiški« ali kakor koli že, ki doživljajo svet precej drugače, bolj realno, praktično, vsakdanje, stvarno kot »čiste duše« (pesniki, intelektualci, jezni mladeniči). Ti zadnji resnično lahko dajejo le pripombe, opozorila iz svoje »izven — pozicije«, neposredno pa ne posegajo v prakso, ki menda res ne more biti nikdar čisto v skladu s tako lepimi idejami, ki ima včasih nujno, pri spreminjanju in vodenju sveta, »umazane roke«. Tudi je dovolj verjetna Forstneričeva pripomba, da bi bilo morda še slabše, če bi zamenjali vloge in postavili »čiste duše« v središče prakse, pred neposredne akcije, dasi poznamo na svetu tudi ugodne izjeme. Čeprav se vsega tega zavedam, bo moje današnje pisanje vendarle pisanje »čiste duše«, jeznega mladeniča, če hočete, z namenom izpovedati svoje bolj ali manj le emocionalno nastrojene misli, ki želijo le opozarjati in prizadeti, ne bodo pa mogle ničesar spremeniti; zato že vnaprej dopuščam ugovor »odgovornih«, češ lahko ti je govoriti, če bi pa bil v naši koži, bi pa že videl. Verjamem, da bi bilo to res dovolj neprijetno, po svoje pa celo prijetno (če pomislim na zasluzke in ugodnosti — še posebej, ko sem videl sezname plač nekaterih letih). Tudi bo jeza, ki bo zavela iz teh zapiskov (»jeznega mladeniča« bi rekel Forstnerič), nedoločna, ne dovolj jasno tempirana in orientirana na prave ljudi, ki jih ne poznam, ki pa ja morajo nekje biti, ki morajo biti odgovorni za nastalo situacijo.

2.

Mislim namreč na ugotovitev in začetek pisma slovenskih študentov slovenski javnosti, namreč: »Solanj in študij postajata vse bolj privilegij mladine iz družin z visokimi dohodki.«

To je vendar ugotovitev, ob kateri se mora tudi v »nejezljivih« ljudeh nabrali jeza, zaskrbljenost, razočaranje. Ali ne diši ta ugotovitev po razmerah v kapitalizmu; ali nas niso našli dobri stari učitelji učili, da je tako stanje krivično in tuje socialistični družbi? Ker ne ustvarjam neposredno situacije, ki je, se laično sprašujem, kako je moglo priti do česa takega. Bomo spet rekli, da je to ena izmed deformacij, ki jih »nujno« prinaša naš prehitri razvoj, kot le preradi govorimo? Ali je res kje zakleto, da se moramo učiti le iz napak in zagatnih situacij? Ali bo spel tako, da se bodo morali bodoči intelektualci, ki so revni, šolati po milosti božji? Nisem zato, da bi morali prinesli revnejši mladini (kar tako jo bom imenoval), ki vendar ja ni kriva, ker je revna, in da je je določen odstotek pameten, vse na krožniku. Ne, razumem, da bodo nekateri imeli še zmeraj težavnejši, drugi pa ugodnejši položaj, da bodo morali prvi še dodatno delati itn.; toda ne morem razumeti, da jim je pot praktično onemogočena. Način delitve dohodka je, kot pravimo, v odvisnosti od sposobnosti, odgovornosti, možnosti, pridonosti... Tudi pri tem nisem sicer čisto dosledni, a vendar je videti prav in logično (dasi bo najbrž nekdo, ki je povprečen, a na položaju, še zmeraj bolj plačan, kot prizadevan, ki ni na položaju). Nisem za uravnilovko, toda sem do neke mere skeptičen tudi do sedanjega načina delitve dohodka; še posebej zato, ker se mi zdi krivično do mlade generacije. Otroci (mladinci devetnajstletniki, maturanti srednjih šol ali oni štirinajstletniki iz osnovnih šol) premožnejših staršev (torej onih, ki dobijo več zaradi svoje pridonosti, možnosti, zmožnosti, sposobnosti — če je temu res tako) imajo večje možnosti, večje »plačilo« kot otroci onih staršev, ki dobijo po zgornjih kriterijih manj. Toda oba mladeniča nista k temu ničesar pripomogla, oba sta pri vsej stvari »enako nedolžna«; a vendar ima eden perspektivo, ne zaradi svojih zaslug, marveč zaradi zaslug staršev, drugi je nima. Sicer pa je o tem že skoraj nesmiselno govoriti, ker imam vtis, da je pojem, ki smo ga po vojni velikokrat slišali, ENAKOST (ne sicer totalna) tako že izgubil mesto v naši družbi; opazam celo nasproten pojav, proces diferenciacije, pojavljanja »slojev«, ki jih pač ne želimo imenovati razredi. In mladi ljudje, ki bi želeli študirati, so zato pač najmanj krivi.

3.

Štipendije so vse redkeje, še tiste, ki jih dobimo, pa so skoraj vedno »sponašane« z besedami, saj smo mi delali zato, kje pa si bil takrat, ko smo mi garali. Ob neki priliki je človek napravil v pijanosti napako, dobil zanj za služeno partijsko kazen; klicali so ga na odgovornost sem in tja, med drugim tudi na vodstvo partijske organizacije; in prav tam je čul od človeka na položaju gornjo pesem (kaj si vendar misliš, če imaš višjo šolo; mi drugi smo te hranili, ti napolnili skledo, ti vse omogočili itn.). Ko bi ta tovariš na položaju poznal revnega šolarčka, ki je vstajal zjutraj ob pol šestih in se vračal domov pozno popoldne, za očelov s težavo zaslužen denar pa je v svoji torbici nosil košček suhega kruha in v jeseni eno jabolko, takrat bi morda ne mislil, da je posebej bogato polnil skledo. Štipendije pa takrat še ni bilo. Ko bi ta tovariš na položaju in njemu podobni videli študenta (že s štipendijo, za katero je bil zmerom hvaležen; kot mladinec tudi zaradi tega vzoren) na višji šoli in njegovo ženo, študentko brez štipendije, a tudi hčerko neimovitih staršev, bi morda tega ne rekel. Dobival je štipendijo štiri leta, bil odličen ali prav dober študent, a delal bo do upokojitve z ženo vred in davno, davno bo povrnil dolg in »napolnjena skleda«. In mnogi tovariši, ki so nam »polnili skledo« imajo zdaj vile in avtomobile, mi pa kup kreditov. No, pa to so že osebne stvari, ki pa vendarle pečejo, a ne sodijo sem; so pa morda le značilne.

Zakaj toliko omenjati štipendije; tisti, ki jih niso dobivali, so bili tako ali drugače priskrbljeni za študij, tistim pa, ki niso imeli zadostnih gmočnih razmer, je pač družba pomagala; ne rečem, da je to njena sveta dolžnost, da si zagotovi inteligentnejše potomstvo od sebe, a je pa dolžnost do prihodnosti naroda, vsaj do neke mere.

In v teh reformnih časih je tudi štipendij vedno manj. Letos vpisanih študentov na ljubljanski univerzi je 44,4% iz Ljubljane, drugim je Ljubljana in študij v njej nedosegljiva stvar. Če so tvoji starši premožnejši in so doma v Ljubljani, potem študiraš, sicer pa na delo v »proizvodno«, če ga dobiš; sicer pa je delo tudi onstran meja... Taka naj bo perspektiva revnejših otrok v socializmu? Ne, ne, ne! Družba oziroma njeni predstavniki, politiki, poslanci ali kdo že, bodo napravili velikansko napako, če bodo izpustili vajeti iz rok in dopustili študij le imovitejšim otrokom; selekcija bi vendar mo-

rala iti (kot, pravijo, gre na Zahodu) po intelektualnem kriteriju, ne po finančnem. In danes, ko toliko govorimo o razbijanju republiškega centralizma, o odpravljanju večnih provinc, se bo zgodilo, da bodo lahko študirali le oni iz središča in redkejši iz provinc. In ali ni žal družbi, torej njeni praksi, voditeljem, poslancem, politikom, ali kdo je že odgovoren, vseh onih (neki odstotek jih nedvomno je) revnejših otrok (ki niso ničesar drugega zakrivil, kot da se niso rodili premožnejšim staršem) z visokim inteligenčnim kvocientom, da se bodo izgubili, da ne bodo študirali na univerzi, kjer pa bo vedno več imovitejših študentov, med njimi tudi taki z zelo povprečnimi inteligenčnimi kvocienti (določen odstotek jih po vseh naravnih zakonih mora biti tudi med imovitejšimi družinami). In ali ni znano, kako prav mestni študenti, po končanem študiju nečjejo oditi v provinco, marveč so raje v mestu, in če ni dovolj primernih mest so raje neproduktivni, ali odhajajo »ven«. Za revnejše pa ni štipendij, dovolj kreditov, ni sredstev. Niliiii!

4.

Nekdo bo moral nekaj ukreniti, morda prav komunisti znotraj delovnih organizacij, še preden bo prepozno, ko bo določeno število mladih ljudi razočaranih, ko bodo nekateri mladi spoznali, da so brez krivde onemogočeni in ne morejo normalno študirati. Predvsem pa bi morala selekcija potekati bistveno drugače, vsekakor pa bi ne smel biti kriterij denar in kraj bivanja, marveč prizadevnost in intelekt. Ne gre za odličnjake, saj potrebujemo poleg odličnih strokovnjakov tudi dobre, ki bodo sposobni samostojnega intelektualnega (ali fizičnega) dela, toda predvsem za te gre, pa najsi bodo revni ali bogati njihovi starši.

Sodim, da je omenjeno pismo izredno pomemben signal, da tako ne bo moglo iti več naprej, dalje sodim, da je to širok družbeni problem, pereč in pekoč in ne gre samo za težave v prosveti, kot je mogoče sodilo uredništvo Dela (ali Mladine), ki je omenjeno pismo objavilo namesto na prvih straneh lista kar lepo v kulturni rubriki. Tudi odmev nanj še ni bil dovolj širok (poznam samo resen Vjaglov zapis v Navih razgledih in nesmiselno pisanje o tem problemu v Mladini).

In ali ni zaskrbljujoče, kar je napisal Antikronist v zadnji Sodobnosti o tem, kako se strinjamo in dogovarjamo z Avstrijci, ki so pripravljene štipendirati naše otroke, ki bi se po končanem študiju začasno zaposlili v Avstriji? Ali nas ni strah, kakšni bi bili mladeniči, ko bi se vrnili, saj poznamo v svetu vendar dovolj primerov, kako je s študiranjem mladine in delovanjem na tujem za tuj denar (južnoameriški oficirji, ki se šolajo v ZDA na primer)?

Res, priznam, lažje je nergati, kot se boriti z vsakdanjimi težavami, ki jih prinaša naš prehitri razvoj; toda zdi se mi, da sem do sebe in družbe le bolj pošten, če povem na glas, kar mi leži kot skala v prsih. Mogoče ni ravno vse tako, kot vidijo moje oči, vesel bom, če mi bo kdo dokazal drugače.

TONE PARTLJIC

Nečimrnost, logika, nujnost?

Ko berem razpise mariborskih višjih šol za nove sodelavce (profesorje, predavatelje, asistente), me zmeraj preseneči pogoj, da morajo postati v petih letih doktorji znanosti ali magistri (v spominu imam predvsem zadnji razpis PA). Ta obveza je postavljena kandidatom za pogoj ob sprejemu. Prepričan sem, da to ni navadna muha odgovornih za sprejemanje novih sodelavcev, marveč so jim to zahtevo narekovali drugi pogoji. Nedvomno se za takimi naslovi, kot so magister, doktor znanosti itn., skriva večja kvaliteta. In dalje je res, da si je zaradi te zahteve (najbrž) v Mariboru že pridobilo nekaj višješolskih profesorjev take nazive.

Toda ali ni to po svoje naslovo-manja, nečimrnost itn.? Če pa se pomislim na razmere, recimo, profesorjev na pedagoški akademiji, kjer jim primanjkujejo kabineti, zbornica, skratka normalni pogoji za delo; in če se spomnim na tožbe nekaterih profesorjev, da nimajo in nimajo časa, ker so preobremenjeni z vsem mogočim nujnim vsakodnevno delom, pogosto sploh ne znanstvenim, marveč družbeno političnim, samoupravnim, potem se mi zdi, če smem tako reči, taka zahteva še bolj čudna.

Kako bi ravnala komisija za sprejem novih članov ob prijavi res kvaliteta in pomembnih predavateljev, ki bi se ne mogli zavezati, da bodo opravili omenjene zahteve? Naj ostanem pri primeru pedagoške akademije in takoj se vprašam, kako bi se odločila komisija za sprejem, če bi se ji za rednega predavatelja javil, recimo (seveda je to le hipoteza, ki se gotovo ne bo uresničila) Josip Vidmar ali še kdo, pa bi ga ne sprejela, ker ni dr. In ali ni enako dragocen znanstvenik brez naslova, ki živi sredi družbe, piše razprave, knjige, je neposredno angažiran vsak dan kot človek, ki je opravil vse potrebno in si pridobil nazive, na tovoriki teh nazivov pa lahko sedaj celo počiva?

»Praskaj se tam, kjer te srbi,« pravimo. Res me to ne skrbi izredno osebno, saj se najbrž ne bom nikdar potegoval za profesorska mesta na višjih šolah, a kot bralec omenjenih razpisov, sem se pač popraskal, česar mi, upam, ne bo nihče zameril. Malo pa se celo bojim, da zgoraj omenjene zahteve niso samo posledica statuta mariborskih višjih šol, marveč zahteva iz Ljubljane oziroma bojazen mariborskih višjih šol, da bi jim v Ljubljani ne mogli reči, da so amaterji.

„Ženskam ni treba skrivati ušes“

Spominjam se prizora iz nekega ameriškega filma. Glavnemu junaku, ki je bil po nedolžnem obtožben ropu na policijski postaji, odvzamejo prstne odtise, in ko si ogleduje svoje umazane prste, mu obraz spreleti občutek gnusa. Policist pa se pri tem obnaša kot bančni uradnik, ki dan za dnem ravnodušno šteje bankeve.

Ta prizor se mi vedno vsiljuje, kadar berem v največjem slovenskem populadnevniku (Večeru) navodila o tem, kakšne morajo biti fotografije za nove osebne izkaznice. Občutek imam, kakor da so te fotografije potrebne za nekakšno kriminalistično kartoteko, ne pa za osebne izkaznice. Ta občutek mi se potrjuje način pisanja v teh navo-

(Nadaljevanj) na 4. strani

»Ženskam ni treba skrivati ušes«

dilih, ki ga ponavadi uporabljajo v tiralicah. Na primer: »Drža mora biti taka, da se vidi rob desnega in ves levi uhelj.« Prav pri ušesih pa se je zataknilo. Ker so nekateri uradniki odklanjali fotografije žensk, na katerih ušesa niso bila vidna, je 13. oktobra t. l. izšlo v Večeru pojasnilo z istim naslovom, kot ga ima naša glosa. Tam med drugim tudi beremo: »Ženskam torej za osebnostne izkaznice ni treba predložiti takih slik, da bi si morale posebej za to počesati lase za ušesa.« O, srečne ženske!

Cepvaj se ne morem iznebiti občutka, da način uvajanja novih osebnih izkaznic še pogloblja mejo med občani in birokracijo, ki v tem primeru predstavlja državo, pa vendar lahko vas in tudi sebe potolažimo z dejstvom, da obraz delinkventov slikajo v treh pozah: ena face, v profilu in v polprofilu. Nas, navadne občane, pa slikajo samo ena face, tako »da se vidi rob desnega in ves levi uhelj.«

P. Baloh

Studentski globus

NIZOZEMSKA

Na univerzi v Delftu na Nizozemskem imajo prvo avtomatizirano knjižnico. Označbe knjig so enostavne in študentje je potrebno samo zavrteti številko knjige na enem izmed šestih telefonov, ki so mu na razpolago. Takoj se v vseh nadstropjih prižgo posebni svetlobni signali, ki opozorijo uslužbenca, kje lahko knjigo najdejo. V izposojevalnico jo pošljejo po posebni drčici. Če je knjiga že izposojena, sporočijo to izposojevalcu s posebnim svetlobnim signalom. Knjižnica ima to prednost, da se je čas, potreben za čakanje, skrajšal od 40 minut na vsega 16 sekund.

Prvega novembra bo v Rotterdamu slovesno izročena svojemu namenu študentska ladja »Seven Seas«. Na njej bo živelo 230 študentov in štirje študentski zakonski pari z medicinske in ekonomske fakultete v Rotterdamu. Razen stanovalskih kabin ima ladja še dve čitalnici, nekaj učilnic, sobe za razgovore z bari, plesno dvorano, gledališče, palube za sončenje in plavalni bazen. Prav tako bo na ladji samoposrežna restavracija, ki bo dostopna tudi študentom, ki prebivajo drugje.

KUVAIT

Kuvaški emir je 1. novembra slovesno odprl prvo univerzo v Kuvaitu. Mnogi študentje, ki so do sedaj odhajali študirat na univerze arabskih in zapadnih dežel, bodo odlej lahko ostali v domovini. Dva kolegi sta pričela z rednim delom že 7. oktobra. K vpisu se je prijavilo že 400 študentov in 105 študentk. To število vključuje tudi 115 študentov iz sosednjih dežel. Letos bo univerza lahko sprejela le 350 študentov, toda že prihodnje leto se bo število povečalo na 500, naslednje leto pa na 700 študentov.

JAPONSKA

Indonezijska ambasada na Japonskem je poslala v domovino tri indonezijske študente, za katere je bila prepričana, da so člani prepovedane indonezijske komunistične partije. Ukrep indonezijske ambasade so povečali nemir med indonezijskimi študenti, ki študirajo na Japonskem. Ker jih večina dobiva stipendijo od japonske vlade, se lahko znajdejo pred izbiro odločitve se ali za študij ali za domovino. (Povzeto po Student Mirrorju)

O programu dela komiteja ZK MVZ v letošnjem študijskem letu

Zveza komunistov Jugoslavije je na začetku svoje vsebinske preobrazbe, v kateri mora prilagoditi svoje delovanje našemu samoupravnemu sistemu. Odpraviti mora neustrezne metode dosedanjega dela. Ena izmed neustreznosti preteklega obdobja je prav gotovo zaprtost forumov, kar v organizaciji Zveze komunistov skušamo prvo odpraviti. Takšni politični so že storjeni v zveznem in republiškem vodstvu, nič manj pa niso pomembna ta vprašanja v nižjih vodstvih ZK.

Ob tej priložnosti smo zaprosili tovariša Slavka Soršaka, sekretarja komiteja ZK MVZ, da nam odgovori na nekaj vprašanj.

Kakšne oblike dela nameravate organizirati v tem študijskem letu?

Ko ob pričetku novega šolskega leta skušamo na visokošolskih zavodih programirati bodoče delo komiteja ZK, iščemo novih prijemov, ki bodo komiteju ZK odprli nasproti članstvu. V komisijah, ki jih sedaj ustanovljamo, bodo sodelovali vsi člani komiteja. V svojem delu pa se bodo komisije naslanjale na neposredno konsultiranje s člani ZK. Na tak način bodo končne razpra-

ve na komiteju le rezultat predhodnih obravnave celotnega članstva ZK ali pa vsaj njenega pretežnega dela. Delo v Zvezi komunistov usmerjamo na pet področij, ki zajemajo vso ono problematiko, ki jo mora ZK poznati in analizirati, da bi lahko delovala kot najnaprednejša družbena sila na zavodih. Formiramo naslednje komisije: komisijo za vsebinsko reorganizacijo in delo ZK, komisijo, ki naj prouči družbeno politični profil višjih šol, komisijo, ki naj obravnava intenzifikacijo študija, komisijo, ki naj proučuje materialne in druge probleme študentov ter komisijo, ki naj analizira razna idejna vprašanja na področju višjih šol.

In kaj bi lahko rekli o vsebini dela posameznih komisij?

V vsebini dela komisij je splet vseh onih problemov, s katerimi se mora ukvarjati ZK po brisnem plenu, to je od vsebinske reorganizacije ZK pa vse do izvajanja družbene reforme na področju študija. Poleg tega pa se bo komitej ZK zelo zavzel tudi za idejno izgradnjo članstva ZK. V programu je, poleg uspelega seminarja, ki je bil pred pričetkom predavanja za politični aktiv visokošolskih zavodov, predvidenih še več seminarjev, seminar za starejše člane ZK o nekaterih najbolj pe-

rečih idejnih vprašanjih današnjega časa, pa tudi seminar za novosprejele člane ZK o osnovah programa ZK Jugoslavije. Komitej bo organiziral večje število raznih aktualnih predavanj ter obravnave perečih vprašanj sistema v okviru aktivov ZK.

Katera je po vašem mnenju najvažnejša naloga komiteja ZK MVZ v tem študijskem letu?

Zvezo komunistov na šolah moramo predvsem napraviti javno. Ne javno tako, da na sestanek ZK vabimo nečlane ZK, ki se takšnemu apelu čisto ne odzovejo, ampak tako, da nečlane zainteresiramo za obravnave v ZK, da le-ti spoznajo svoje mesto, ki ga imajo v kreiranju politike ZK. Razprave o posameznih problemih idejnega in drugega značaja je potrebno prenesti izven ZK, prenesti na razprave s študenti ter na ta način aktivno in kreativno vključiti v razreševanje posameznih problemov celotno študentsko mladino. S tem prenašamo dialog na najširšo osnovo in odpiramo organizacijo ZK navzven, kar pa je nov aspekt javnosti, ki ga mora ZK osvojiti. V tej smeri bodo tudi delovale komisije komiteja ZK na višjih šolah, kar seveda pomeni šele pričetek vsebinske reorganizacije ZK na višjih šolah.

Plenum Zveze študentov

Vsebina dela plenuma je bila posvečena vključno tekoči problematiki. Poročilo o delu ZS MVZ je podal tov. sekretar Jože Čuješ. Iz njegovega poročila in diskusije sem povzel le nekaj glavnih misli.

Najprej nam je podal finančno poročilo za obdobje prvih devetih mesecev. Sredstva, ki so bila porabljena, niso presegla predračunske kvote. V predračunu za leto 1967 je predvideno 1,5-odstotno zvišanje sredstev, katera bodo namenili za povečanje aktivnosti na vseh toriščih dela študentske organizacije. Tako ima KUD Student na razpolago 6,5 milijona starih dinarjev. Vendar je v delu KUD nastala vrzel z odhodom dosedanjega predsednika tov. Vilija Kodriča. Novi predsednik Franko Benčič je obljubil, da bodo sedaj izvedli akcijo, katere namen je pridobiti nove kadre. Do sedaj v tem smislu še ni bilo ničesar storjenega. Zadovoljno potekajo priprave za tradicionalni brucovski teden, ki bo od 5. do 12. novembra 1966.

O akciji bi veljalo globlje razpravljati oziroma razmisliti. Zalostno, pa vendar resnično je dejstvo, da imamo v tej mandatni dobi že četrtega predsednika ZS MVZ.

Dosedanji predsednik tov. Jurhar je bil razrešen svoje funkcije kot predsednik odbora ZS MVZ zaradi tega, ker se je moralno in materialno prekršil. Kot absolvent na VAS v Mari-

boru je prejel stipendijo, kredit in subvencijo. Poleg teh dohodkov je prejel honorar 300 N din kot predsednik odbora ZS MVZ. Tov. Jurhar je v zagovoru trdil, da honorarno delo ne more in ne sme vplivati na to, ali ima neki študent kredit in subvencijo ali ne. Dejal je: »Nekateri v svojem prostem času igrajo nogomet, drugi pa delajo honorarno preko zadruge.« Dejstvo pa je, da si je tov. Jurhar dal izplačati honorar za mesec julij, to je za čas, ko je bil s študentsko delegacijo na Češkem in Poljskem.

Tudi njegovo delo kot predsednik ZS MVZ je bilo pomanjkljivo, ker ni dosegel svojemu položaju. Poleg tega je tov. Jurhar član ZK, kar meče kaj čudno luč na njega kot človeka in kot člana ZK. Vsekakor pa bi bilo potrebno vse bodoče kandidate krepkeje prešetati. Za novega predsednika so izbrali tov. DUŠANA IVAŽEVIČA, študenta VEKS.

Na zaključku je tov. Benčič podal poročilo o vtisih potovanja po Češkem in Poljskem.

T. D.

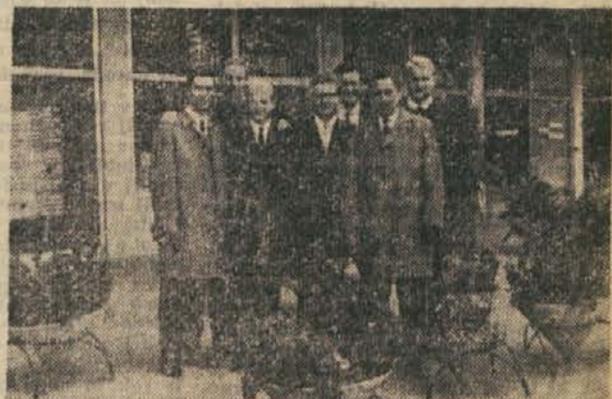
Študentje iz NDR v Mariboru

V MESECU OKTOBRU JE ŠTUDENTSKA DELEGACIJA IZ VZHODNEGA BERLINA POD VODSTVOM PRVEGA SEKRETARJA FDJ VODSTVA NA VISOKI SOLI ZA EKONOMIJO ROLLANDA POLLERJA VRNILA OBISK ŠTUDENTOM VEKS IZ MARIBORA.

V NAŠI DRŽAVI SO BILI 14 DNI ŠTUDENTJE VEKS SO JIH TEDEN DNI VODILI PO SLOVENIJI IN JIM RAZKAZALI NEKAJ BISEROV NAŠE LEPE DEZELE. DRUGI TEDEN PA JE BIL POSVEČEN V GLAVNEM STROKOVNIM RAZGOVOROM Z VODSTVOM ZS, S PROFESORJI IN Z OGLEDOM NEKATERIH MARIBORSKIH PODJETIJ.

TAKO DELEGACIJA IZ VZHODNEGA BERLINA KOT VODSTVO ZS NA VEKS SO SE DOGOVORILI, DA TA IZMENJAVA NAJ NE BI BILA ZADNJA.

E. H.

MARTIN PRAŠNICKI

Pri vile giji

Pogosto čitamo in slišimo mnenja nekaterih kulturnikov, ki razpravljajo o kulturno prosvetni problematiki. Ob prikazovanju splošno znanih ugotovitev, kakšno mesto bi naj, in kakšno zares zavzema dandanes kulturno prosvetna dejavnost, je čedalje bolj vprašljivo, kje naj bo kvalitetno dogajanje: v tako imenovanem kulturnem središču ali po vsej deželi.

Vzrokov za nakazano problematiko ne smemo iskati morda v tem, ker naš narod še ne bi imel določeno označenih kulturnih osredkov, ki funkcionalno in gravitacijsko povezujejo določene predele. Toda mimo tega se vsa pozornost v republiki steka v eno in edino središče republike. Tako periferija ne more iz vedno ponavljajočega se odgovora od vseh strani in forumov, da namreč ni denarja za razvoj. Nasprotno: celo tisto, kar smo že nekoč imeli, propada.

Z novo teritorialno politično delitvijo nismo pridobili nič bistvenega. Lahko celo rečemo, da so sedanje občine, ki so bile v večini primerov nekoč okraj, izgubile mnoge pozicije, možnosti. Sprostitve in drobitve sredstev, v novejšem času pa še najrazličnejše omejitve, so privedle do kritičnega obdobja, ko človek mora pomisliti, če je naš narod že tako zrel, da bo lahko na podlagi samoupravnih načel pozitivno sklepal o tako važnih vprašanjih, kot je duhovni razvoj, torej bistveni razvoj naroda. (Ne zanikam samoupravljanja kot pozitivne družbene pridobitve, marveč izražam bojazen, da je ponekod prehitra sprememba vloge odločevalcev rodila nehomogeno stimuliranje družbenih aktivnosti, pri čemer je kultura kot pasivna gospodarska veja, če jo smemo tako imenovati, potisnjena na tretji tir. Odločevalci namreč niso vedno dovolj kompleksno obravnavali razvoja družbe, zanemarjali so podporo duhovnemu razvoju in kratkovidno dajali prednost tehničnim in političnim dejavnostim.)

Načelo delitve in pisani ter prečitani referati o tem so gostobesedno dokazovali, da je proizvajalcem potrebno omogočiti široko družbeno uveljavljanje. V tem je najbrž bilo mišljeno tudi kulturno življenje, ki pa nikakor

še ni zadovoljivo rešeno, če imamo bogato republiško središče, če tam prirejamo koncerte s svetovnimi umetniki, če zvajamo v to reprezentativno središče vse, kar je dobrega (pri tem lahko tudi plačujemo), medtem ko drugim krajem odtegujemo podporo. Republiško središče obravnavamo kot Potemkinovo vas, omenjamo ga posebej in posebej ostali slovenski svet. Taka popularizacija doma in v tujini ne bi bila pretirana, če bi si tudi drugi slovenski kraji lahko odrgovali del, ki jim po načelu prispevka in delitve pripada. Zal pozabljamo, da je industrijski in obmejni svet kakor tudi podeželje potrebno morda bolj kot kdajkoli pozornosti, saj je v neprestani nevarnosti, da zdrkne na raven trivialnih prosvetnih zahtev ali da se podredi tujim vplivom, ki ogrožajo enovitost slovenskega ljudstva.

Danes si delavec in kmet težko kupujeta knjige, ne hodita v gledališče (ker nimata možnosti), navadno tudi ne moreta poslati svojih otrok na šolanje v kak drug kraj. Koncertov je čedalje manj, pa tudi zanimanja ni zaradi pomanjkljive vzgoje, kajti vsemu je začetek in konec denar in zopet denar.

Skupščinske debate in priporočila so verbalnega značaja, ker pravzaprav ni telesa ali posameznika, ki bi s polno odgovornostjo stal za odločitvami in za njih tudi dejansko odgovarjal.

Ko smo načrtovali kulturni razvoj slovenskega naroda, smo preveč pristransko verjeli, da je mogoče prosvetliti ljudstvo iz enega središča. Zgodilo se je, da sedaj govorimo že o kulturni prestolnici in o provinci ali celo terenu. Tu, kjer živi poldrugi milijon ljudi. In kaj je provinca? To povedo obiski umetnikov, znanstvenikov, kulturnikov vsega sveta, ki obiskuje izključno glavno mesto in tudi državniški običajno ne zaidejo drugam. Mar je treba še posebej poudarjati, da jim drugod zares nimamo kaj pokazati, nuditi ali celo, da pred njimi skrivamo kakšno neprijetna dejstva! To seveda vpliva v največji meri na slovenskega deželana — destimulativno.

Treba bi pač bilo kritično in pravično obdelati način delitve osebnega do-

hodka oziroma družbenih dajatev in pravico do enakovredne udeležbe pri razdeljevanju skiadov. Gre za načelo razdeljevanju skiadov. Gre za načelo, da ustvarjalci materialnih dobrin smejo in morajo zahtevati svoj del kot povračilo za duhovno materialni razvoj. Zahvaljujoč (ali na žalost) skiadom, se danes nekateri predeli, ki so vplivno bližji interesom političnega središča, razvijajo hitreje od (in na račun) ostale slovenske pokrajine.

Ni razumljivo, a resnično je, da imajo občine v samem republiškem središču izredno visok delež pri prejetanju raznih dotacij. Tako je v preteklem letu samo ena občina ona delezna približno tretjine vseh sredstev iz skiadov za pospeševanje kulturnih dejavnosti. To pa moramo takoj razumeti, če ugotovimo, da o ključu razdeljevanja odločajo tisti, ki so za to ozje območje osebno zainteresirani.

Vzemimo slovensko univerzo. Letošnji vpisni podatki novicev kažejo, da je približno polovica na novo vpisanih studentov iz Ljubljane, čeprav na tem področju živi le okroglo šestnajst odstotkov vsega slovenskega prebivalstva. To je porazna ugotovitev, nikakor pa ne bomo mogli več govoriti o enakopravnih možnostih šolanja. Podatek kaže namreč zopet na to, da smo Slovenci razvejani na mesto, ki je skoraj v vseh pogledih privilegirano in na ostale slovenske kraje. Ljubljana si je z načrtno politiko pridobila izredne pozicije, ustvarila svoj tempo življenja, dala širše možnosti raznim dejavnostim in v njej se je nabralo mnogo ustankov, ki zaposlujejo šolan kader z visokimi osebnimi dohodki. Tu je tudi potencialna možnost zbiranja raznih sredstev, ki omogočajo dvig življenjske ravni. In ne nazadnje: tu so vse kulturne, znanstvene in pedagoške ustanove. Veriga se sklene in zagotavlja nadaljnji vzpon.

Drugi kraji so za mnoge koristi prikrajšani. Toda nič ne upoštevamo tega, da bi moral biti kulturni razvoj monolitni; namesto, da bi krepili deželo, jo oslabljujemo, zidamo pa trdnjave in ustvarjamo privilegije tistim ljudem, ki v njej žive v manjšini.

VLADIMIR GAJŠEK

Vse človeške dobrine bi naj bile last vseh ljudi, saj so se prav prek ljudi razodele. A to razodetje, ki ga imenujemo navadno v podobi junaštva UMI-RANJE, TESNOBO, ŽRTOVANJE, spremlja skoraj zmerom resnica dobe, ki jo imenujemo MOLK. Zato se vse vrednote-dobrine kažejo v molku, ki nastopi po dolgotrajnem in mučnem boju v vsakem posamezniku. Toda molk je brezkoristen, dasiravno izraza resnico, dasiravno kriči resnico. To je krik resnice v molčanju.

Akoravno je vrhunec vsake dobe že prvi začetek propad in razpad nje same, se vprašam, kje so tiste silnice, ki ženejo in prepletajo v človeških srcih tesnobno vez, ki kličejo nevidnost dobrote in se prikazujejo nenadoma kakor epidemije skozi trpljenje. Kje je tisti vzrok, ki ljudi jekli v najtežjih trenutkih obupanosti in žrtvovanja. Kljub vsem vrednotam, ki smo si jih priborili v socialistični družbi, je treba iskati vrednotenje starih, vendar ne v imenu razodetja. Ne v okviru formalnih obrazcev in vsakdanjih public, ne v krščanski morali spovednic, ne v izumetničenem poučevanju, ki se rojeva iz strahu, marveč iz osebne trdnosti vsakega posameznika. Kljubovalnost nikoli ne izvira iz velikopoteznosti. Biva v nas, gloje nas kakor skriti črv, ne da nam miru in nas prepričuje, da so vrednote brezkoristne, da je potreba po uveljavljanju novih pred vratih naše zavesti.

In ta hip se pojavi MOLK.

Ce je res, da predstavlja molk kričanje resničnosti in če včasih zares čutimo, da se moramo žrtvovati, potlej se to ne zgodi zaradi pritrdjanja naši odločnosti, ne, celo pobija jo.

Žrtvovanje je stvar junaštva, stvar junaštva pa je resnica.

In resnica se razodeva v molku.

Lahko, na primer, obsojam narod zaradi nastiniga okupatorskega sistema, s katerim nas je in s katerim me je hotel uničiti.

Lahko tudi, na primer, obsojam vsakršno hudodelstvo, vsak rasizem, vse vojne in sploh vse grdote, ki se ponavljajo v atomskem in atomiziranem svetu. Vendar je to moje obsojanje neprepričljivo, če ne stopim v akcijo. Akcija pa ni mogoča, če se predam tesnobnosti in žrtvovanju, ki bi bilo namen samemu sebi. Torej moram izpolnjevati obrazce, moram poznati stare vrednote, da bom sezidal nove. Kako?

Opazam, da nekateri, v zadnjem času posebno, zamenjujejo molk z molčanjem. Molk je stvar poguma, kljubovalnosti, molčanje stvar strahopetnosti in hlapčevstva. Slabljenje človeškega razuma se zdi pač tem večja, kolikor manj jo poznamo. Toda, če jo spozna-

mo po naših željah in namerah, želimo osvajati svet in si ga prilastiti. Zato se nekaterim posameznikom zdi, da so kar ustvarjeni in pooblaščen, da si prilastijo svet in so pijani od moči. Ti ljudeje navadno razodevajo svoje prepričanje z molčanjem in še bolj navadno uspevajo. Kažejo dva obraza: na eni strani priznavajo skesano svoje napake, po drugi pa izpolnjujejo vse dolžnosti, ki jih predpisuje njegov stan. Na kratko: ti ljudje so velikopotezni. Posebno se uveljavlja MOLK pri mladih ljudeh, imenujemo ga tihi upor. V socialistični družbi je osnovni pomen posameznika, da daje skupnosti po svojih dejavnostnih možnostih, da se osvobaja in se osvetcha. Toda žrtvovanje mladine ni v žvekanju žvečilnega gumija in ne more biti samo v dolgih laseh (beri možganih), ampak v akciji. Akcija edinoole pomeni resničnost.

Molk

gledališče

Po tednu slovenskih gledališč v Mariboru

Spet se je pojavila in (tokrat) tudi uresničila ideja gledališča v Sloveniji o skupni manifestaciji; ideja ni nova, nekaj podobnega pa so slovenska gledališča imela že v Celju, kjer je bila več letih »revija« slovenske dramatike, le da je zadnje leto niso mogli organizirati iz (za kulturo) znanih vzrokov. Ideja letošnjega tedna je bila: nastopijo naj vsa slovenska poklicna gledališča (tudi gledališče iz Trsta) z najboljšo uprizoritvijo prejšnje sezone; kaže sicer, da so se temu konceptu ogibali ali nehoti in na koncu smo dobili le eden slovenske dramatike (ko je zaradi bolezni nastopilo slovensko gledališče iz Celja namesto z Umazanimi rokami Sartra s Cankarjevim Blagom). Celjani so se torej ogibali gornjemu konceptu slučajno, to pa nedvomno ne velja za Tržačane, saj so ti imeli lani gotovo na sporedu boljše uprizoritve, kot je Tavčarjev Mrtev kanarček. (Pri tem zapisku ne bom upošteval predstave Mladinskega gledališča v Ljubljani — Pepletke, ker je nisem videl.)

Govorili sedaj o pomembnosti tega Tedna, o perspektivah, o konceptu, ne mislim; spregovoril bi le o nekaterih uprizoritvah, ki jih č. sedaj še nisimo poznali. Kaže pa, da je Teden velkopotezna ideja z velikim delovnim značajem v prihodnosti. Letos se je uradno omejil le na predstave in enoten gledališki list. Prihodnje leto pa bi naj bil to tudi »sestanek« strokovnjakov za gledališče in dramatik. Letos je bil Teden do začetka še pod vprašajem zaradi finančnih težav, končno so z »beračenjem po tovarnah« dobili dovolj sredstev zanj. Vsekakor lepa gesta tovarnih in vrtna pohvala.

Teden se je pričel z ljubljansko Dramo: Linhart. Ta veseli dan ali Matiček se ženi. Dasi je bila ta predstava lani posvečena jubilejni Anki Levarjevi in je vreskozi zrelo umetniško delo, se se že lani oglasil dvomeči kritični glasovi (Inkret jo je imenoval gledališka maškarada). Pravzaprav se mi je zdela to (poleg Cankarjevega Blagra) najbolj zanimiva in problematična (v pozitivnem smislu) uprizoritev. Za razliko od Korunovih prizadevanj in odličnih rezultatov, se je režiser V. Molka odločil predstaviti Matička brez težnje po sodobnem, ni iskal dimenzij, ki bi jih morda Matiček lahko vseboval in ki bi jih režiser silil v zavest današnjemu človeku v smislu zahtev nekaterih mlajših gledaliških teoretikov. Glejte, pa vendar je predstava živela, igralci so našli kontakt z gledalci, recimo veliko večjega (in are za gledališki kontakt) kot pri »sodobni fantastiji« Mrtev kanarček. Res je, da bi režiser lahko »bil nekoliko krajši«, posebno pri zaključnem prepovedanju, kjer je odmičanje konca manjšalo tudi natančnost in višek v gledalcih. Kljub nesodobnosti torej, gledalci nismo odhajali domov prazni. Je li to zasluga Linhartu ali imenitnih igralcev, med katerimi velja omeniti predvsem lahkotnega, smečnega, »glumaškega« Staneta Severa v vlogi barona in odlično Nežko Polakarjevo. Edina večja novost mi je bil Matiček, ki ni bil nekako v prvem planu, niti ni vzbujal prevelikega smeha, marveč je bil nekako bolj zadržan, brihlen kmečki fant. Vsekakor je bil to najboljši slovenski Matiček, kar sem jih kdaj videl. (Rudi Fosmač)

Dasi je šlo za »staro« igro in »starinsko« uprizoritev, je bil Matiček gledališki dogodek. Kako to? Morda pa ohranijo nekatere komedije vendar svoj lastni šarm, ki jim ga nobene filozofske šole in zahteve skozi čas ne morejo odvzeti?

Drugi večer je bila na programu Cankarjeva satira za narodov hator. Igrali so Celjani, režiral pa gost iz Ljubljane Mile Korun. Če bi se s kakim referendumom odločali ljudje za Korunovo »pačenje« (napisal sem pod narekovali, ker sem prepričan, da ne gre za nobeno pačenje) ali proti njemu, bi glasoval z obema rokama za, še posebno po tej predstavi. Kako imenitno je sedeti in opazovati to satiro brez kaknega bremena tradicije; to je bila k sreči (seveda relativno povedano) prva predstava Blagra, ki sem jo videl. Teško je reči, da to ni Cankar, kot so premnogi vtili ob Pohušanju (med vplivnimi so bili nedvomno tudi Sentflorianci, ki niso predstave niti videli); kakšen bi torej moral biti Cankar na sodobnem odru, kakšen je ta recept, kdo ga pozna? Ali ni Cankar tedi, že je drama uprizorjena tako, da še danes napada, morda celo bolj kot pri premieri? Res je, da Korun ni imel na razpolago »velikih« igralcev iz Ljubljane (brez Iro-nice), vendar je predstava tudi po igralški plati za Cellane uspeh; po eni strani pa mi je izredno ugajala ta mlada generacija na odru, saj je postala s tem nehoti satira še udarnejša: naša lara gospoda, naši socialistični egoisti, ki delajo »za narodov blagor« so že tudi mladi, saj gre za »mlado socialistično gospodo«; torej je režiser tudi s tem dokazal, da Cankarjeva satira ni satira na lažneve in veljake nierzovega časa, marveč tudi našega. Razen Gornika Sandija Krošila ni bilo tako pomembnih vlog, da bi izstopale iz relativnega nadpovprečja. Torej ne velja biti skrajnež, velja sprejeti vse, kar je vredno: »starinskega Matička« in sodobn: »Cankarja« prvi kulturno danes zabava, drugi neusmiljeno napada. Vsekakor pa je že jasno, na kjeavo stran se nagiba teletica: na Korunovo ali na stran »ogorčenih«.

Sed. ta dramatika je bila slabše zastopana. Tu je seveda uspešna in vredna Mikelnova Inventura 1965, ki se ji pa že kaže, da ne velja samo za leto 1965, ampak vsaj še za 1966. O uspehu pri publiku ni potrebno posebej govoriti. Kljub pripombam pa je Inventa nedvomno duhovito, korajžno in kulturno-družbeno vredno delanje.

Več »adece so nam pripravili rojaki iz Trsta, ne sicer igralci in režiser (Jože Babič), ampak avtor Josip Tavčar. Njegova »tragična fantazija v dveh delih Mrtev kanarček« je sentimentalna, predolga in bieda igra. Tudi sodobna je le zato, ker se pač godi danes. Saj je v njej nekaj resnic o življenju, toda povedane so nespretno in nabuhlo. Sodim, da so igralci in režiser resili igro poloma. Tako žal. Kaže pa, da se avtor tega tudi nekoliko izvada; po besedah v gledališkem listu.

Mariborska uprizoritev Dogodka v mestu Gogi je kljub nekaterim upravičenim pripombam kritikov v lanski sezoni dovolj solidna, da nas ni treba biti sram v tej družbi gledališč. Sicer pa je predstava tako znana Mariborčanom; kar velja tudi za Pohušanje, sklepno predstavo ljubljanske Dramе. Ta najbolj razvita sodobna predstava je doživela že talko pohval in graje, da ni mogoče napisati kaj novega. Vidmar jo imenuje sramota, Bor šund, Sterijino pozoricje ji daje nagrado, mlajši jo hvajljo (Predan). Pridružujem se drugim.

Ce bi še živel prezdaj umrl, a velik slovenski gledališčnik Herbert Grün, bi moral biti z letošnjim Tedom radve zadovoljen. V nekem svojem pismu je naštel tri drame, ki se mu zdijo iz slovenskih dramskih logov najboljše, gledališko najbolj učinkovite in pomembne: za te tri je štel Matička, Pohušanje in Dogodek v mestu Gogi. Vse tri so bile na mariborskem odru in doživete uspeh. Pridrži se jim je še novi Blagor.

Ob koncu pa bi bil Grün morda znova zaskrbljen nad usodo sodobne slovenske dramatike.

Kaj še naj rečemo; da želimo tudi drugo leto toliko gledalcev, toliko sreče z denarjem, jasen ali celo jasnejši koncept. Prizadevanja mariborskih in slovenskih gledališčnikov so bila pomembna. Mariborčane sem napisal posebej, saj jim gre tudi zahvala za nič kaj lahko »rojstvo« te velike kulturne manifestacije.

TO NE PARTLIČ

jazz

Pol stoletja jazza

V mnogih esejih in razpravah o jazzu lahko beremo, da je jazz ameriška glasba. Ničde ne dvomi v pravilnost teh trditve, vendar moramo upoštevati, da so dali pobudo za razvoj popolnoma novega sloga v zgodovini glasbe afriški sužnji s Congo Squava v New Orleansu. Ti so udarjali po svojih bobnih, ne da bi poznali note, in so uvajali ritme, ki so jih prinesli iz svoje domovine Afrike. Torej lahko z gotovostjo trdimo samo to, da so Američani razvili jazz do stopnje današnjega jazzja, ki ima precej podobnosti z moderno seriozno glasbo.

RAZVOJ JAZZA

Začetniki jazzja so orkestrirali, ki so jih v New Orleansu ustanovili razni prodajalci časopisov in otroci. Ti orkestri so se ime-

novali »Spasam Bands«. Sestavljeni so bili predvsem iz instrumentov, ki so si jih izvajalci izdelali sami. Tako so na primer za danje ritma uporabljali desko za pranje, namesto kitare pa je služila škafca za cigare, na katero so pritrdili vrat in napeli strune. Melodijo pa so izvajali na ustno harmoniko. Takšnih orkestro je bilo v New Orleansu okoli leta 1912 precej. V enem izmed njih je igral tudi mali Louis Armstrong, ki so ga prijetno imenovali Happy (Srečko).

V starem New Orleansu je bilo mnogo godb na pihala, ki so izvajale glasbo, iz katere se je razvil slavni dixieland stil.

Velik vpliv na razvoj jazzja so imele tudi pesmi na delu. To so bile predvsem pesmi v počasnem ritmu in z žalostno vsebino, saj so jih ustvarjali težaki, rudarji in obrabci bombaža na južnih plantažah. Ena izmed najbolj znamenitih pesmi iz tega ciklusa je pesem »Jolen Henry«.

Tudi obredne pesmi ali spirituali so imeli velik vpliv na razvoj jazzja — konkretno bluesa. Fisk Jubille Singers se je imenovala skupina mladih pevcev in je ponesla spiritualne v svet.

Čprav pravimo, da so pri razvoju jazzja sodelovali vsi takratni glasbeniki, ima vendar skoraj vsak stil svojega »očeta«. Temelje bluesa je postavil W. C. Handy s skladbo St. Louis Blues. W. C. Handy je bil v 20 letih vodja orkestra Mahava Minstrel Band, igral pa je kornet. Bil je eden izmed redkih takratnih jazz glasbenikov, ki je dobro obvladal note. Leta 1909 je W. C. Handy napisal l. 1912 pa objavil znani Memphis Blues, medtem ko je St. Louis Blues nastal leta 1914. Blues je ožnja pesem, ki se je razvila iz spiritualov in pesmi o delu. Glavna moč bluesa je v tekstu, medtem ko so v orkestru znani tako imenovani »blues toni, ki dajejo glasbi žalosten navdih. Najpomembnejša pevka bluesa je bila Bessie Smith.

Neposredni prednik dixielanda je bil ragtime. To so bile skladbe za klavir, za katere je zelo značilno harmonsko sinkopiranje. Jelly Roy Morton je bil najznamenitejši pianist ragtimea.

Boogie-woogie je prišel z južnih plantaž, kjer so ta stil uvajali banjoisti. Značilno za boogie-woogie je enakomerno gibanje spodnjega glasu. Zanimivo je, da je bil znani vodja big-bandov Count Bassie eden prvih izvajalcev boogie-woogiea.

Swing je nastal pod neposrednim vodstvom modernih kompozicijskih sredstev. Ko so jazzisti pričeli snemati plošče, so od njih zahtevali, da so vse enako dolge. Zato so morali omejiti svoje improvizacijske koruse. To so najlaže storili tako, da so skladbe zapisovali. Pojavili so se prvi aranžerji. Ta pisani aranžirani jazz ni bil več tako »hot« kot neworleanski dixieland, in imenovali so ga swing.

Swing predstavljajo samo veliki orkestri, imenovani big-bands. Najbolj znani so orkestri Glena Millerja, Bennyja Goodman in orkester bratov Tommyja in Jimmyja Dorseya.

Takoj po drugi svetovni vojni se je swing razdelil v dve struji. To sta bili »hot« in »sweets«. Najbolj znani orkester, ki je igral sweet, je bil orkester Jimmyja Lunceforda. Tudi Louis Armstrong je imel v tem času svoj orkester, v katerem so igrali Earl Hines klavir, Jack Teagarden pozavno, Barney Bigard klarinet, Cony Cole bobne in Arwel Show bas. V tistem času se je od Chicaga do Kopenhagna šlial samo jazz.

Okoli leta 1945 je Dizzy Gillespie začel na trobenti uveljavljati nov stil be-bop. Sicer so mnogi glasbeniki že pred njim na jam-sessionih izvajali podobno glasbo, vendar je on stil osamosvojil ter ga uveljavil. Uveljavilo so se tudi be-bop pevci. Predstavnika tega stila pa sta orkestra Stana Kentona in Dizzija Gillespieja.

Charly Parker in Miles Davis sta okoli leta 1950 pričela igrati v novem slogu. To je glasba, ki jo lahko razumejo le entuziasti, saj že sam naziv »hladen« pove, da je v glasbi velika razlika od »hota« leta 1940. Charly Parker Modern Jazz Quintet je najznamenitejši orkester te dobe, medtem ko si je v najnovejšem času cool utrl pot tudi v big-bande.

NEW ORLEANS, CHICAGO, NEW YORK

Rojstno mesto jazzja je nedvomno New Orleans. Tu so glasbeniki igrali v vseh lokalih, od javnih hiš pa do najpomembnejših pivnic. Nekateri so igrali tudi na ladjah na reki Missisipi. To so bili znameniti »show-boats«, s katerimi je jazz našel pot v srce Amerike.

V času okoli leta 1935 je v Chicagu pričel cveteti jazz. Najboljša podlaga mu je bil denar gangsterjev, čeprav je bilo delo takratnih jazzistov povezano z velikimi nevarnostmi, saj so jim med igranjem živigale krogle okoli ušes.

Iz Chicaga se je jazz »preselil« v New York, kjer se sedaj kraljuje. Be-bop in cool sta nastala v New Yorku in bosta z New Yorkom vedno tesno povezana, saj reprezentirata napeto atmosfero enoličnosti v uradih in hladen odnos človeka do človeka.

V zadnjem času odhaja mnogo jazzistov v Evropo in ne bi se mnogo čudili, če bi se prestolnica jazzja preselila v Pariz, London ali Milano?

V Evropi najdejo jazz glasbeniki navdih, katerega jim je očitno v Ameriki zmanjkalo. Torej nove možnosti za jazz se odpirajo v Evropi.

JOZE MATJASIC

esej

Komedija o kameradih

Razmislimo še o svojih slabih trenutkih: zgodi se, da kot občani ali upravljalci hote spregledamo kako pomanjkljivost, napako ali zlorabo, češ, kaj bi se vrtikali v te zadeve, če je prav drugim, mora biti tudi nam... Zoper avtoritarnost (tudi birokratizem in

tehnokr. ...em sta njena vidika) zaleže le zavesna družbena akcija in osebno tveganje. Dandanes moram razmišljati o sredstvih in načinih, ki bi človeka z avtoritarno karakterno strukturo, oboževalca iracionalnih avtoritet, »spreobračali« v avtentično, značajsko odprto in uravnovešeno osebo, ki cenil le racionalno, z gledovalca vredne avtoritete; marsikatero neboljgno kreaturo, ki hoče biti poslušna in podrejena, bi bilo treba spreobrniti v osebnost, sposobno za enakovredno sodelovanje — to vključuje tudi momente samostojnih odločitev, pretehtanega tveganja, objektivne kritike... Avtoritarnost je nasprotje demokratičnosti — tako meščanske kot socialistične. Pripomniti je tudi treba, da pasivni, podrejeni avtoritarci omogočajo nadrejene, aktivnejše.

Ko razgrinja Hochwälder pred nami svet svojih pravno nepristevnih in razsebejenih kameradov, ki so se sami odkrili svoje človečnosti in svobode, ga prav mi, Jugoslovani, najbolj razumemo. Vsa naša novejša zgodovina je potekala v znamenju ostrih navzkrižij demokratičnega in avtoritarnega počela:

1. Svobodno, iniciativno in osveščeno partizanstvo zoper slepi, mehanični militaristično-policijski stroj tuje in domače reakcije.
2. Jugoslovanski socialistični specifikum zoper sivi, nediferencirani in neustvarjalni univerzalizem »lagerja«.
3. Do kraja razviti proletarski internacionalizem politike aktivne koozistence zoper imperialistično in hegemonistično politiko z pozicij sile.
4. Osebnost in kolektiv osvobajajoča samoupravnost zoper zasužnjeno heteronomijo birokratskih in tehnokratskih struktur.

V teh in drugih antagonizmih se oblikuje pravni profil jugoslovanskih socialističnih sil. Doživlja teh sočelnih avtoritarnega in demokratičnega so temeljno moralno izkustvo naše družbe. Doživlja torej — in ne besede, »moralni poduk«! »Marksistična etika« je povsem neločljiva od družbeno-zgodovinske prakse ljudi.

Morda poroče kdo, da smo problematiko avtoritarnosti nasilno in neutemeljeno podtaknili igri, ali pa, da smo jo močno napihili na račun česa drugega, bolj pomembnega. Naš odgovor je kar se da preprost: Gledališče mora prizadevati, da v svojem družbenem okolju ohranja in (če je mogoče) poglablja aktualnost besedi. Delo, ki ga ni mogoče tako ali drugače aktualizirati, ne sodi v spored družbeno-angaziranege teatra; seveda si pod aktualnostjo ne smemo predstavljati le direktne izpovednosti in kritičnosti, kot je pretežno ta v Malinarju, temveč najrazličnejše realizacije sodobnih kvalitiet estetskega, npravnega in intelektualnega značaja. Aktualizacija je predvsem nova, adekvatna osmislitev.

Pospešitev osnovne ideje Malinarja — s kritike (neo) nacistične avtoritarnosti na kritiko avtoritarnosti nasploh — je v naših razmerah neuporabna. Če je morda dovolj, da se gledalec v meščanski družbi (oz. demokratičnejši) opredeli zoper nacistične avtoritarnost, se mora gledalec v socialistični družbi, ki gradi samoupravno asociacijo, opredeliti zoper sleherno avtoritarno težnjo, še zlasti pa zoper tiste, ki deformirajo in ovirajo socialistični razvoj.

V majhnem zdraviliškem mestecu Brauningu nekje v Avstriji, se zbira v gostišču »Pri beli ovčki« (kako nedozno!) čedna družba: upokojeni zdravnik dr. Schnopf, ki je v času nacizma temu in onemu starčku rad pomagal na oni svet, šolski ravnatelj Huett, ki se je kot zaveden hitlerjanec pogosto udeleževal preganjanja in iskanja najrazličnejših nasprotnikov »tretjega Reicha«, »gospod polkovnik« Ybbsgruber, ki je »Führer« Zveze Lameradov v Brauningu.. Seveda ne smemo prezreti lastnika gostišča, župana Konrada Steisshauptla, ki je bil v »velikih časih« sicer majhna politična ribica, pa je sedaj (s svojim premoženjem in položajem) v gibanju zelo pomembna osebnost; njegov natakar in hišni služabnik Zagl, nekdanji gestapovski ovaduh, s tudi kar se da zaveden nacist... Složno in relativno mirno bi živel; ter politizirali brauninški kameradi, če se ne bi zgodilo nekaj nevsakdanjega... Iz zapora je pobegnila velika nacistična živina, esesovec, ki se ga je oprjel vzdevek Malinar, ker je v koncentracijskem taborišču v bližnjem Wüstenhofnu pošiljal zapornike v kamnolom nabirat maline, da jih je pri tem opravilo lahko streljal; (ta lovška oz. strelska strast se zdi našim osmim kameradom kar se da razumljiva in normalna — Malinar je njihov »ornik, idol«). Vodstvo Zveze kameradov je obvestilo Ybbsgruberja, da utegne zaslužni mož bežati v zamejstvo skozi Brauning; razumljivo je, da bi se kameradi radi pri tej pomembni zadevi izkazali. In še nekaj je: ni mogoče živeti le od zraka in idej... Naključje je hotelo, da sta dva zaboja zobnega zlata, ki ga je Malinar vneto zbiral, padla leta 1945 v roke pravi Steisshauptlu; ni ju potopil v jezero, kot je naročil vneti zbiralec, temveč sta postala »materjalna baza«, ki mu je omogočila, da je iz uboge pare, ki je razvažala pivo, postal bogat in ugleden mož. Župan ve, da se bo treba z Malinarjem pogoditi; ureditev zadeve naj bi olajšala Sieglinde, županova hčerka, ki je s svojim izrazitim zanimanjem za moški spol za to akcijo vsaj navidez zelo primerna. V mestu se pojavita dva neznanca. To sta Alexander Kerz in Grappina, člana tope, ki je oropala neko draguljarno. Vsi mislijo, da je Kerz Malinar. Plaz se sproži; Sieglinde se zaljubi na prvi pogled in pozabi na očelove težave; Ybbsgruber se zveže s tovarnarjem Stadlmeyerjem, da bi skupaj izrgala denar Steisshauptlu; zacasno se jima pridruži podkupljivi Zagl; dr. Schnopf in šolski ravnatelj denuncirata drug drugega; odvetnik Suppinger, posebejljena požrešnost, ki se je v času nacizma bogatil pri »arizaciji« Židov, bi se rad proslavil in si poveča premoženje s sodnim procesom; komandir žandarmerijske postaje Ziereis, bivši esesovec, ki je med vojno moril v Litvi, bi se sedaj rad odlikoval v službi s tem, da bi ujel vojnega zločinca... Vso to moralno katastrofo najbolj izrazi Suppinger, ko pravi, da so kameradi po svetovno-nazorski plati sicer enotni, toda marsikaj pa jih le loči... Razdvaja jih predvsem (malo)meščanska grabeljivost; vsa nacistična solidarnost, ves »partajevski« ideološki kič zvestobe, časti in krvi, prav vse se razblini, čim nastane prilika za osebno okoriščenje. Zveza kameradov je brlog hizavščine, sumničanja, denunciranja in požrešnosti.

Najzanimivejša je (tudi v sociološkem aspektu) središčna zamenjava. Kerza, človeka iz mednarodne kategorije lumpenproletariata, res ni težko zamenjati za visoko nacistično osebnost... In kameradi — kakor razočarani so, ko zvedo, da je tuje navaden kriminallec in ne množični morilec. Hochwälder je tako odlično »amenoval« nacistični imoralizem.

»Mehanizem« igre in nasprotne igre v Malinarju je nekoliko zapleten, toda sila logičen; izhaja iz dognanega koncepta likov in njihovih razmerij. Naj opozorimo na najzanimivejše relacije.

Dvojica Huett in dr. Schnopf. Oba sta tipična deformirana intelektualca. Šolski-nacist in zdravnik-nacist! Kaj sta ta dva poklica, ki izgubita svoj temelj — humanost, simpatijo do človeka? Oba sta se morala pregrešiti zoper najelementarnejšo pravnost. Učitelj je ohranil le eno mentalno značilnost svojega poklica — optimizem. Toda to ni več vzgojiteljevo zaupanje v človeka, temveč primitivna in povnanjena vera v strankino stvar. Dr. Schnopf je inteligentnejši; njegov nazor pa je postal mešanica pesimizma in cinizma. Zdi se, da je sedaj starcu že vseeno — toda gotovo ga je večih razžirala slaba vest. Pravi, da verjame v prenos misli — s tem opozarja Hochwälder mimo-grede na njegovo usmerjenost v pseudoznanstveno razglabljanje, ki je bistvena značilnost razkroja miselnosti in intelektualne potence meščanskega razumnostiava. Zdi se, da konflikt med intelektualcema v Malinarju, ki je sicer periferen, poteka predvsem na relaciji optimizem-pesimizem.

Ybbsgruber je učinkovita črno-beča figura; je človek stranke, bedast in nadut. Njegov razmerje z intelektualcema zato ne more biti idilično — lahko je le mešanica manjvrednostnih in večvrednostnih občutkov. Materialni interes ga veže na župana in tovarnarja, toda ta dva sta gmotno močnejša — to pa je zadosten razlog za potencialni konflikt. »Gospod polkovnik« prej ko slej občuti, da ga Stadlmeyer zaničuje in izkorišča, pa tudi Steisshauptl mu da čutili, da je zanj le gobezda in pokvarjenec.

Steisshauptlu gre med kameradi posebno mesto. Je zdravorozumski pridobitnik, ki mu je nacizem samo sredstvo in mnogo manj preučevanje. Zato je v tej figuri celo nekaj simpatičnega, sprejemljivega. Krotiti zna skrajne avtoritarne slabice in pokvarjenec. Gostilničarjeve figure se drži nekaj moralnega zdravia in neposrednosti delovnega človeka, ki ga v igri posebejla (edini pozitivni lik) debela kuharica Burgerl. Ta preproščana seveda ne more razvedriti neba groskote — saj sta zlo in nevarnost, ki ju predstavljata kameradi, v popolni premoči. Hochwälder svari...

Kerz in Grappina sta capina in kriminalca, toda zašta sta med ljudi, ki so nevarnejši, so oficijalna družba — morda bo jutrišnji ačl pojutrišnji dan njihov... Kdo se jim bo zoperstavil? Morda teknični prazni in zmedeni mladi ljudje kot je Sieglinde? Morda Burgerl, ki nič ne ve in nič ne sluti?

Hochwälderjeva farsa se resignirano nasmiha nevarnosti, krutosti in zlu. VLADO SRUK

TONE PARTLJIČ

ROJSTVO mariborske literarne revije je bilo dovolj težavno, celo napeto, bilo je veliko nervoze in hude krvi, a zdaj, ko je dojenček star že dve leti, je marsikaj pozabljeno, zabrisano; kar je seveda tudi prav. Predhodnik današnje revije Dialogi so bila Nova Obzorja, dedič nekdanje še predvojne revije Obzorja. Po vojni se je tradicija nadaljevala, revijo sta med drugim urejala Anton Ingolič in Janko Glazer. A zašla je v venke težave, tudi finančne, in po nekaj letih jo je vzela pod svojo streho mariborska založba Obzorja, katere direktor Jože Košar je tudi postal urednik. Svoje nelahko delo je opravljal z velikim trudom (finančne skrbi znotraj podjetja, skrb za sodelavce), ki pa se mu nekako ni prav obrestoval. Revija ni imela pravega mesta v slovenski kulturni situaciji, najtežje je bilo z dobrimi sodelavci. Ko je bilo nekdanjemu uredniku skrb dovolj, je želel »predati« revijo v Ljubljano skupini književnikov (Menart, Minatti, Pavček, Zlobec ...). To je dvignilo obilo prahu med mariborskimi kulturniki, posebno književniki (ki se pa za prejšnja Obzorja niso veliko trudili). Mariborčani pač niso želeli izgubiti še revije, pa so se postavili po robu in v soglasju (tudi »politiki« so pomagali reševati krizo) z založbo so Obzorja ostala v Mariboru, prevzel jih je pododbor Društva slovenskih književnikov oziroma Zveza kulturnih delavcev v Mariboru s finančno pomočjo založbe Obzorja. Revijo je začel urejati uredniški odbor in jo imenoval s posebnim namenom DIALOGI.

Letos se izteka drugi letnik izhajanja novih Dialogov; prav bi bilo, če bi uredništvo, Zveza kulturnih delavcev, ali pa kdo izmed kritikov individualno napravil javno analizo obeh letnikov. Prešel »cvet in sad«, prebral ljuljko od zrnja in postavil stvari, ki so bile objavljene vsaj začasno, na svoje mesto, kasneje bo tako sodil najpravičnejši sodnik čas. Zal iz različnih vzrokov naš zapisek nima takih pretenzij, saj želi predvsem informirati mariborske študente o reviji in morda le mimogrede po osebni presoji kaj ovrednotiti. Je pa lani pisal v Katedri o Dialogih oziroma o »lanski krizi Dialogov« (ki seveda ni bila tako pomembna kot kaka literarnozgodovinsko znana kriza Ljubljanskega Zvona) član uredništva France Forstnerič.

Prvo, kar moramo priznati, je resnica, da imajo današnji Dialogi res pomembnejše mesto v slovenski revijalni situaciji kot so jo prej imela Nova Obzorja in da v njih sodeluje veliko več avtorjev. V prvem letniku je sodelovalo nič manj kot okoli stopeneset avtorjev. Revija je razdeljena na »resorje«: pesmi, prozo, dramatiko, esejistiko, kritiko publicistiko, zapiske in poročila itn.

Glavni in odgovorni urednik ji je do sedaj France Filipič, za posamezne resorje pa so odgovarjali Slavko Jug (poezija), Marjan Kolar (proza), Ignac Kamenik (esejistika), France Forstnerič (publicistika). Če bi hoteli po resorjih na hitro oceniti uspešnost in neuspešnost, bi menda lahko rekli, da je poezija bila na solidni ravni, proza do neke mere, esejistika zadovoljiva, slabša je bila morda že kritika umetniških del, zatajila pa je publicistika. Veljalo pa bi tudi pripomniti, da je bil uredniški koncept revije do neke meje precej okoren in tog; saj si je recimo prav uredništvo prizadevalo z rubriko »Naš razgovor« in želelo zagotoviti publicistično tehtnost, dalje je organiziralo razne ankete; prav tako je pretego vztrajalo pri »naših gostih« itn. Prepričan sem, da lahko intervjuji s politiki, družbenimi delavci, umetniki le v redkih primerih rodijo zanimive in zelo pomembne ugotovitve, posebno na področju družbene kritike oziroma problematike Veliko uglednih osebnosti je spregovorilo s strani revije a publicistika ni bila rešena. Še posebno pa velja omeniti, da se je revija rojevala neposredno po »slovenski revijalni krizi« 1964-65, ko so bile ukinjene Perspektive in »rotirano« vodstvo Sodobnosti. Zato je bilo uredništvo (oziroma del uredništva z glavnim in odgovornim urednikom na čelu) previdno in je več kot preveč upoštevalo razmere. Tudi na področju literarne esejistike so včasih zavzemali preveč prostora uvodi k delom piscev »naših gostov«. Razumeti moramo tudi, da mariborski književniki nimajo stika (glede medsebojnega sodelovanja) ravno z najvidnejšimi jugoslovanskimi in tudi tujimi književniki, ampak bolj s povprečnimi. Te pa so nam servirali v vsaki številki.

Zelo ugodno pa je to, da se je v letošnjem letniku, posebno v zadnjih številkah, dvignila prav publicistika in začela rezati hlebce pekočih današnjih problemov, in to ne z nobenimi intervjuji, marveč spontano, ustvarjalno, zaradi tega, ker so avtorje problemi pač tiščali (Taras Kermauner Morala, France Forstnerič Esej o bradi, Marijan Kramberger Poskus poreformnega humanizma itn.).

Če sem sodil, da je bila proza do neke mere solidna, sem pri tem mislil predvsem na Snojevo Gospo z mentolom (zlasti njen prvi del), Zidarjevo Vino, Potrčevega Sergeja in Jakopa, Kolarjevo prozo Vsak dan ugasne noč, drugi (Ingolič, Rozman, Šuhodolčan) pa so sodelovali predvsem z odlomki, ki pa so le redko za revijo dobrodošli.

Poezija je nihala od podpovprečja do povprečja in do pomembnih dosežkov: Strniša Brodnignag, Forstnerič Selitev gozdov, Grafenauerjeve pesmi, pa še bi našel kaj dragocenih kamnov;

bila je nekako odsev sodobne slovenske pesniške situacije, morda nekoliko manj »sodobna« kot poezija v Problemih. Ocene literarnih del so bile le redko pomembnejše, znanstveno in publicistično vredni sta bili oceni Boga Teplyja o knjigah Obdobje moderne in Prešernovo življenje. Tudi ocene gledaliških predstav so v zadnjem času vsaj na ravni slovenske gledališke kritike; sedaj jih piše Bruno Hartman. Nekateri se bojijo tudi, da ne bo revija zajadrala v vode jezikoslovja oziroma slovenske literarne zgodovine, da bi ne postala prestrokovna, cehovska, kot so bile »suhe« znanstvene razprave o Lepi Vidi, ali podrobne raziskave s področja polpretekle slovenske literature Franca Zadravca; morda bi vse to sodilo bolj v Jezik in slovnost oziroma v slavistično revijo, če je le-ta še sploh pri življenju; sicer pa niso bile ravno v preveliko nesrečo, le da so najbrž zanimale premajhno število bralcev.

V Dialogih je izšla že tudi drama Ignaca Kamenika Dvajset let pozneje, sedaj pa izhaja Strniševa drama Samorog. Zanimivo je pazljivo prebrati obe igri, saj lahko vidimo v kakšnih daljnih mejah se suče današnja slovenska dramatika (»zastarela ibernovka« in »moderna filozofsko-poetična igra«).

Torej smo lahko še »kar nekako« zadovoljni; še bolj bi bilo več družbeno neposredno angažirane publicistike, ki je kot kaže na pohodu, kaj dobre proze in predvsem veliko več korjže uredniškega odbora, predvsem glavnega urednika. Posebno poglavje pa so naročniki, ki jih je naravnost izredno malo; ni mi znana točna številka, a zanesljivo vem, da jih je katastrofalno malo. Če so se Mariborčani potovali in celo borili za svojo revijo, bi se morali nanjo naročiti, vsaj nekateri. Kultura se ne more ljubiti z veliko gesto, besedičenjem na javnih mestih, kultura potrebuje tihe, a zveste odjemalce. Spomnim se časov, ko so po Perspektivah udirali tudi taki, ki jih niso nikoli brali, prav tako najbrž Dialogi ne potrebujejo takih zagovornikov, ki revije ne berejo. Poleg načina razpečavanja, reklame itn. se bo revija najbolj priporočala sama s hrabro in pošteno publicistiko, z dobrim leposlovjem, skratka s tem, da bo obravnavala naše vsakdanje radosti in bridkosti, postavljala stvari na svoje mesto, kritizirala in hvalila, dražila. Posebno poglavje pa so mariborski študenti in revija (mislim kot naročniki in sodelavci) pa tudi mariborski profesorji (predvsem kot sodelavci.) O tem zadnjem bi morda še kazalo kaj reči; slovensko višješolsko središče (šest višjih šol) bi moralo več dati Dialogom, moralo bi bolj pomagati, da bi postali Dialogi res dialogi.

TONE PARTLJIČ

PETER BALOH

Gostovanje AGRFTV

V sredo, 12. oktobra letos, so mariborskemu občinstvu slušatelji akademije za gledališče, radio, film in televizijo iz Ljubljane v kazinski dvorani zaigrali monolog Lažnivec, ki ga je napisal Jean Cocteau, in enodejansko Zgodba o živalskem vrtu, katere avtor je Američan Edvard Albee.

Vsebinsko in stilno različni deli (istočasna uprizoritev obeh je edina pomanjkljivost večera) združuje le kritika konvencionalnih človeških odnosov. Medtem ko Cocteau razglablja o vprašanju laž-resnica bolj načelno, elegantno, aristokratsko in v izbranem jeziku, pa Albee obravnava problem popolne odsotnosti pristinega človeškega komuniciranja v avtomatizirani Ameriki z gnevom in na mnogih mestih v pouličnem jeziku.

Cocteaujevega Lažnivca, duhovito in fino izdelano odsko miniaturo, je z velikim občutkom za nianse interpretiral EVGEN CAR.

Za razliko od Cocteauja, ki je bil mnogostranski umetnik, je Albee pre-

težno dramatik. Njegovi dramati Ameriški sen in Kdo se boji Virginije Woolf? je pred leti uvrstila v svoj spored tudi Drama SNG iz Ljubljane in smo ju videli tudi v Mariboru.

Albee v Zgodbi iz živalskega vrta soočil dva ostro omejena, nasprotna si svetova Prvi je Petrov svet: svet koničnih medčloveških odnosov, ki so omejeni na dogovorjene fraze in prevencij, družbenega dogovora in mehanizirane reakcije. Njegovo ostro nasprotje je Jerryjev svet: Jerryjevo od-

zivanje na pojave zunaj sebe je nepotvorjeno in je v veliki meri resničen odsev njegovega emocionalnega življenja, ki je v svojem bistvu, v odnosu do ženske, prizadeto, ogroženo in iztirjeno. Ob trenju obeh svetov Jerry tragično propade, ne da bi mu uspelo uničiti mejo med sabo in svetom zunaj sebe.

Jerry MARKA SIMČIČA je bil razrvana, ogrožena, na zunaj groba, vendar rahločutna osebnost, ki je z njo igralce poudaril zastrašujočo človeško osamljenost, izgubljenost sredi brezdušne okolice. V Simčičevi interpretaciji doživljamo Jerryja kot obupen protest, kot krik, kot opomin, kot svarilo: Ljudje, bodimo ljudje!

Petra je TONE KUNTNER predstavil kot v lastno lupino zaprtega človeka, otoplega, enostranskega, omejenega v svojem delovanju, smešnega in deloma infantilnega.

Oba igralca sta izoblikovala dve samosvoji in človeško verjetni osebnosti.

Režija ZVONETA SEDLBAUERJA je bila čista, brez nepotrebnih zunanjih efektov. Z Zgodbo je režiser ustvaril zgled komorne gledališke predstave.

TOVAARIŠI:

Posnetek na prvi strani te številke je delo fotoreporterja Večera Dragiše Modrinjaka in obenem naš prispevek k diskusiji o štipendiranju. S tem demantiramo govorice, da je pričujoči posnetek nastal pri razpravi o združitvi mariborskih občin (kakor so trdili nekateri hudobneži).

POPRAVEK

V letošnji prvi številki se nam je v uvodniku vrnila nečujna napaka, ki je bistveno spremenila pomen teksta. Zadnji stavek tretjega odstavka bi se moral pravilno glasiti: Tisti tudi danes razumejo razvoj.

Bralce vljudno prosimo, da nam napako oprostijo, posebej še, ker je nehote dala uvodniku poseben ton.

Z vseh meridianov

FRANCIJA

V Franciji je okoli 3000 vietnamskih študentov, za katere se ni nihče potrudil, da bi jih po končanih študijskih pripravah k odhodu v domovino. Južnovietnamsko ministrstvo jih je prigravarjalo k vrnitvi, vendar so le redki odšli domov. V Južni Vietnamu jih potrebujejo, da bi izobrazili druge in preprečili socialno revolucijo. Na študente pa skušajo vplivati tudi politično, in sicer z več strani. Najbolj aktivna je Zveza vietnamskih študentov v Franciji, ki je povezana z Narodno-osvobodilno fronto. Toda v zadnjih mesecih se je število nevtalstov med študenti še povečalo. Mnogi se nečesto vrniti domov iz dveh razlogov. Izobraženi Vietnamci — posebej ti s pariškimi diplomami — so proti vojaškemu režimu na Jugu in imajo premajhno zaupanje do Severa.

Najhujši problem vietnamskih študentov v Franciji je denarna in stanovanjska stiska. Le redki dobivajo štipendijo v višini 100 dolarjev mesečno. Mnogi študentje dobivajo od domačih tudi sporočila, naj se ne vračajo domov. Prav tako se je sajgonski konzulat premalo potrudil, da bi diplomantom priskrbel dobre službe v domovini. Vse to so vzroki, zaradi katerih se je južnovietnamsko ministrstvo odločilo, da svojim študentom ne bo več dopuščalo odhodov v Francijo. Saigon želi prepričati Vietnamce naj odhajajo na študije v Svico, Kanado in Belgijo, kjer bodo lahko nadaljevali študije v francoskem jeziku, pa tudi v ZDA.

BRAZILIJA

Brazilska vlada je prepovedala narodni kongres brazilskih študentov, ki bi moral biti konec julija v Belo-Horizontu. Kljub prepovedi so študentje v prizemlju neke franciškanke cerkve uprizorili simboličen kongres. Policija je seveda intervenirala in zaprla mnoga študentov.

DOMINIKANSKA REPUBLIKA

Profesorji, ki so prekinili stike z univerzo v Santo Domingu, so ustanovili novo univerzo Pedro Henriquez Ureña. To univerzo bodo vzdrževali iz dominikanskega univerzitetnega sklada. Študentska organizacija, ki navadno določa obliko univerz v Južni Ameriki, bo popolnoma ločena od administracije nove univerze.

Beri o dogodkih po svetu, pa boš (med vrsticami) zvedel kaj se dogaja pri nas

Stara praksa slovenskih časopisov je, da nam mnogo obširneje obveščajo o deformacijah v tujih družbah kot pa o deformacijah pri nas. Če pa vanje slučajno zaide boleče domače vprašanje, ga obravnavajo silno previdno in obzirno, zavedajoč se kočljivosti obravnavane teme. Kolikor se spominjam, doslej še v nobenem slovenskem časopisu nisem bral izvirnega članka, ki bi pričel razpravo o odnosih med občanom in policijo in pri tem razkril tudi nekatere nehumane postopke posameznih uslužbencev javne varnosti. Nasprotno pa smo lahko že mnogokrat brali obširne članke, komentarje, glose itn. o nečloveških dejanjih tujih policij, predvsem francoske in angleške.

V zadnjem času so uredništva slovenskih časopisov pokazala posebno zaskrbljenost za človečanske pravice angleških državljanov, kadar ti padejo v roke nekoč tako popularnih »bobbyjev«. V podnaslovu iz tujih virov povzlega članka »Kaj se dogaja z bobbyjem?« (7 dni, št. 40) smo lahko prebrali naslednje: »Policiisti se izživljajo nad ljudmi, in tako »zdravijo« svoje komplekse...« Dvomim, ali bi v uredništvu tako podnaslovili tudi članek, v katerem bi pisali o domačih primerih »zdrav-

ljenja«. Jasno, temu bi se reko »nezdruvo posploševanje«. Potem bi še dejali: »Take stvari se sicer pri nas morda dogajajo, vendar so to izredno redki in izjemni primeri.«

V redu, pa se lotimo teh izjemnih primerov. Skupno z angleškimi jim je dejstvo, ki ga opisuje naslednji odlomek iz že omenjenega članka: »... Tisto noč, ko so malo vinjenega rudarja Johna Walkerja pripeljali na policijo, je bil le-ta popolnoma zdrav. Ko je drugi dan zapustil policijsko poslopje, je imel zlomljene čeljusti.« Torej, opraviti imamo s fizičnim nasiljem. Tudi v naših tujih primerih so pripeljali vinjene ljudi na policijsko postajo POPOLNOMA NEPOŠKODOVANE, odšli pa so poškodovani, ne sicer tako močno kot njihov neznan sotrpin John Walker, vendar pa POŠKODOVANI. Konkretno: prvi (to se je zgodilo v Ptujju) je imel številne podplutbe in praske po zgornjem delu telesa; drugi je iz neke policijske postaje v Ljubljani odšel z zlomljenim prstom na roki; tretji, prav tako Ljubljčan, pa je potem ko je noč preživel na policijski postaji, še teden dni hodil okrog z zateklim očesom in z odrgninami na vratu. Ker mož brez osebne izkaznice ni mogel dokazati identitete, so ga zmerjali s potepuhom, eden od policajev pa mu je razgalil hlačnico, morda zato, da bi poudaril njegovo »potepuštvu«. Ko je dežurnemu miličniku ob izpustitvi povedal,

da je študent, ga je ta poučil, da študirajo samo tisti, ki jim delo ne diši.

Ljudje, ki so jih poškodovali na policijskih postajah, so ostali brez pravnega zadoščenja. Zakaj? V takšnih primerih je potrebno najprej oditi k zdravniku, toda nekateri zdravniki se ugotavljanju takih »sumljivih« poškodb ali izogibajo ali pa oškodovanemu sami svetujejo, naj odneha, kajti vedno zmaga močnejši. Povrh vsega pa oškodovanci nimajo prič, ki bi neposredno sledile vsem dogodkom na policijski postaji. Pravno so torej popolnoma brez moči. Kaj torej storiti?

Čas je že, da obravnavanje takih in podobnih deformacij preneha biti tabu in da postane javno, kritično in objektivno. Dokler bomo take pojave skrivali, bodo njihovi povzročitelji še naprej odgovorni za mentaliteto, da je naša družba razcepjena na dve polovici: na eni strani država (birokracija, policija, vojska...) in na drugi občani. Po tej mentaliteti naj prvi vladajo, drugi ubogajo. To pa je nezdravo. Kdor je kriv, naj bo tudi odgovoren, četudi predstavlja oblast, misli pa si, da je on sam poosebljena oblast, ki po svojih kriterijih deli pravico. Potem nam tudi ne bo treba prevajati tujih člankov, da bi (med vrsticami) izvedeli resnico o nas samih.

P. Baloh

Negotova bodočnost centra klubov OZN v Mariboru

Razgovor z Andrejem Stancerjem, predsednikom medobčinskega centra klubov OZN v Mariboru

Medobčinski center klubov OZN, ki je nastal pred dvema letoma, je sedaj v precej težkem položaju. O tem, kako dela in kakšen je njegov program, nam je povedal predsednik Andrej Stancer.

»V kakšnem položaju se trenutno nahajate?«

»Kot vam je znano, je vsa naša dejavnost odvisna od dotiranih sredstev. Le-ta so bila letos minimalna. Sredstva nam je obljubil občinski odbor SZDL, mestni svet in še nekateri kolektivi, vendar od teh organizacij nisimo prejeli denarja. Za najnujnejše potrebe smo dobili 1000 novih dinarjev, ki jih je prispeval občinski komite ZMS.«

»S koliko klubi OZN sodelujete in kakšne vrste je to sodelovanje?«

»V Mariboru imamo danes okrog 40 klubov OZN, ki združujejo več kot 1000 članov. Klubi delujejo v glavnem na osnovnih, srednjih in višjih šolah. Letos smo sklenili ustanoviti klube OZN tudi v nekaterih mariborskih podjetjih. Prosilni smo posamezne kolektive, da bi iz svojih skladov za izobraževanje prispevali del sredstev. Toda nalezli smo na gluha ušesa. Naše sodelovanje s posameznimi klubi OZN na šolah temelji na tem, da mlade ljudi vzgajamo idejno, jim pomagamo pri oblikovanju svetovnega nazora, poleg tega jih oskrbujemo z dokumentarnim gradivom.«

»Kako je delal center v teh dveh letih, odkar ste ga ustanovili?«

»Vloga odbora je bila v tem, da je usmerjal klube, ni jih pa vodil. V teh dveh letih smo predvsem širili zanimanje za organizacijo Združenih narodov med mladimi ljudmi in poskušali navdušiti za to najbolj razširjeno organizacijo po vsem svetu. Naše načelo je bila resolucija VI. kongresa SZDL Jugoslavije, ki pravi, da se morajo klubi OZN širiti, organizirati in delati. V tem našem prizadevanju bi lahko uspeli še bolj, če bi našli na večje razumevanje odgovornih forumov, saj imamo danes 2400 novih dinarjev dolgov. Sodelovali smo tudi v akcijah za pomoč Indiji, povezali smo se tudi s klubom mladih in mednarodnim klubom prijateljstva v Mariboru. V klubu mladih smo imeli predavanja o ameriški politiki in s tem v zvezi tudi o vojni v Vietnamu. Z mednarodnim klubom prijateljstva smo nameravali organizirati turnejo po naši domovini, v kateri bi sodelovali tudi študentje z različnimi folklornimi točkami in aktualnimi predavanji o svojih deželah, naš center pa bi prispeval predavanja, poleg tega bi pripravili tudi prenosno razstavo, ki bi jo odpirali v raznih krajih Jugoslavije. Do izvršitve tega načrta ni prišlo predvsem zaradi slabega finančnega položaja našega centra. Zato smo ta načrt preložili na prihodnje leto.«

»In kakšen naj bi bil program v letošnji sezoni?«

»Najprej mislimo pripraviti seminar-

je, saj predstavljajo pomembno obliko izobraževanja in vzgoje kadrov. Letos bi radi pripravili seminarje na višjih šolah, delovnih organizacijah in vaških klubih OZN, katerim smo doslej posvetili premalo pozornosti. Vse te seminarje moramo pripraviti in izvesti čimprej, predvsem zaradi tega, ker se v naši organizaciji močno menjavajo ljudje. To je doslej edina stvar, ki jo bomo lahko izvedli. Drugi naši načrti in ves program našega centra pa dobesedno »visi v zraku« zaradi finančnega stanja. Ali naj kljub temu povem še preostali del programa?«

»Zeleli bi slišati še druge vaše načrte, morda bodo ti upravičili dotacije?«

»Kot vsako leto bi tudi letos pripravili teden Združenih narodov, ki bi nam predstavil Združene narode kot mogočno in napredno organizacijo. V načrtu imamo tudi izdelavo modela zasedanja Generalne skupščine, akademije in javno oddajo, ki bi potekala v obliki tekmovanja med posameznimi mariborskimi klubi OZN, ter več razstav Seveda je naša glavna naloga pomagati vsem mariborskim klubom OZN pri njihovem delu, priskrbeti jim moramo filme in dokumentarno gradivo o različnih državah iz vsega sveta, prav tako moramo pripraviti več predavanj o pomenu organizacije OZN in njenem delu. Radi bi navezali stike tudi z drugimi centri OZN pri nas in v tujih državah, saj bi si s tem pridobili mnogo izkušenj...«

M. S.

Na gumijasti blazini po valovih do Aten in nazaj

Prosim, ne jemljite naslova povsem dobesedno, potovanje z gumijastimi blazinami po valovih do Aten in nazaj do Reke je izpopolnjevala še ena pomembna komponenta, položena med blazine in valove. Ta komponenta se je imenovala (in se imenuje še danes) Opatija, po poklicu pa ni letoviški kraj, ampak potovorna ladja, bolj vitke postave (1000 BRT) in bolj plašne narave, zaradi tega vozi raje bolj ob obali kot po odprtem morju. Zakaj je tako, boste zvedeli prihodnjič, ko se bo naša skupina in z njo naša reportaža že vračala iz Aten.

Pravzaprav se je popotovanje začelo že januarja. Toda nikar se ne bojte, da vam serviramo reportažo s preveč postanega potovanja, prvega dela popotovanja ne bomo opisovali. V prvi del spada namreč trkanje na vrata cele vrste slovenskih podjetij in priprave za izdajo Komercialnega priročnika — njegovo tiskanje v brošuri je omogočilo letošnjim absolventom oddelka za zunanjo trgovino višje ekonomske komercialne šole v Mariboru potovanje ob koncu študija. Ta del, ki se je začel januarja, je trajal do začetka julija, potem je spremenil svoje območje in se prelevil v kvalitativno novega — namesto po Sloveniji se je začelo potovanje ob jugoslovanski in grški obali, namesto avtomobilov in avtobusov je postalo aktualno prevozno sredstvo — ladja, strokovno povedano pa m/b, kar pomeni mednarodno motor boat, po domače pa motorni brod. Takle motorni brod, kot je Opatija ali njen dvojnik Orebič, sprejme lahko kakšnih 50 do 60 potnikov in ima skladišča za kakšnih 500 ton tovara.

Ko je, da končno preidemo k stvari, Opatija odšla 14. julija 1966 na svojo bogve katero pot v Atene, je med skoraj 50 potniki na ladji bilo kar 26 »vevkarjev«, spodobno opremljenih z gumijastimi blazinami, na katerih bodo deset dni obnavljali svoje moči pod plateno streho, ki pa ni šotor, ampak samo nekaj podobnega, in služi kot prava streha, tudi kadar dežuje, kar pa sodi v drugi del reportaže.

JUGOSLOVANSKA OBALA

Ena skupina je prišla iz Maribora s čudovitim vlakom, ki odhaja iz Maribora komaj ob 8.06 in je v Ljubljani že nekaj pred 13. uro ali nekaj podobnega in je torej hitrejši kot cesarska kočija, kadar je imela vprežena samo dva para konj namesto treh. Druga skupina je zmagovalno čakala prvo v Ljubljani, prva pa se je dopolnila v Celju. Združene sile so dobile zadnje okrepitve še v Reki, prav zadnje pa šele v Splitu.

Razen nas je bila na ladji še vrsta potnikov raznih narodnosti, med gospodi »kabinski potniki« na gornji palubi je bilo nekaj starejših ameriških turistov, Angležev in Nizozemcev in celo skupina domačinov — Srbov, med nami navadnimi potniki na spodnji palubi pa dva mlada Nemca na predpotočnem potovanju, dva bradata študenta iz Londona, kasneje še Danec, Američani, Kanadčani, Španci, Francozi, Belgijci in seveda mi.

Z Reke smo odšli pozno zvečer in vso pot preklinjali pomorsko pravo in konstrukcijsko napako »Opatije«, zaradi katere smo morali spat pod prižiganimi lučmi. Sicer pa je bil sistem potovanja prijeten, ponoči na ladji, vsak dan vsaj nekaj ur na suhem, organizirani (dolarsko zasoljeni) izleti ob vsakem pristaniku. Tako smo videli Šibenik in slapove Krke, Split (in kdor je hotel in mogel plačati izlet, tudi Trogir in Solin), Dubrovnik (ki nas je sprejel veščastno umit z nočnim dežjem, tradicionalno poln turistov), Kotor (vožnja skozi dolgi zaliv je mnogo lepša od mesta samega, če prideš vanj naravnost iz Dubrovnika), medtem ko so v Hercegovnem samo videli nas (namreč cariniki), mi pa nič, ker nismo mogli z ladje.

OD ALBANSKE OBALE

smo bili ves čas vožnje ob njej spodobno oddaljeni, da ne bi koga motili; tako smo mogli videti le, da je obala verjetno precej pusta, hribovje ob njej gole, neporaslo, skalnato. Ničesar drugega ne vem povedati.

KRF

Prvo srečanje z grškim področjem nam je potrdilo govorice o vročini, ki vlada v tej deželi, govorice o pisavi, ki jo je strašno težko brati in sploh nemogoče

napisano razumeti, in govorice o lepoti tega otoka. Na otoku, ki mu Grki pravijo Corfou (Korfu), v zahodni Evropi (in morda še kje) pa je znan z imenom Kerkyra, je antično mesto, ustanovljeno leta 734 pred našim štetjem. Ustanovili so ga prebivalci Korinta, da bi tu imeli svojo postojanko na poti do svoje kolonije Sirakuze na Siciliji. Kmalu so je Krf osamosvojili in se spoprijeli s Korintom za premoč v Jonskem in Jadranskem morju. Bogastvo in mogočnost mesta sta bila vidna tudi v mnogih lepih templjih, spomenikih, javnih zgradbah, ki pa so do danes ostali le njihovi sledovi in temelji.

Leta 431 pred našim štetjem je Krf bil zaveznik Aten v peleponeški vojni proti Sparti in Korintu. Kakšno stoletje kasneje je sprejel oblast Filipa Makedonskega, za njim Aleksandra Velikega, potem pa še oblast epiškega kralja Pira. Leta 229 pred našim štetjem je postal otok rimska provinca. V srednjem veku, vse do leta 1814 je bil pod oblastjo Benečanov, Francozov, Angležev in Rusov, leta 1814 pa je bila ustanovljena Država jonskih otokov pod britansko suverenostjo, 1864. leta pa so se tudi ti otoki priključili Grčiji.

Za jonske otoke je značilna posebna, originalna umetnost, ki je nastala pod vplivom zapadne kulture, predvsem renesanse, v času beneške nadvlade, in pod vplivom vzhodne — bizantinske umetnosti, ki so jo prinašali sem ubežni umetniki na begu pred Turki.

Ce kdo torej pride na ta otok, kot smo prišli mi, v nedeljo popoldne, v julijski vročini, se bo enako kot mi najprej skopal, če bo našel dovolj čistega morja. Kajti to je prav dobesedno povsod odprto vprašanje, ne samo na Krfu in ne samo v Grčiji. Mi smo se kopali pod beneškimi trdnjavami iz 17. stoletja, potem pa smo se malo potepali po mestu. Predvsem smo si ogledali georgijansko palačo, staro 150 let, od katere je bolj zanimiva njena straža v paradni uniformi z belimi nogavicami in črnimi visokimi kučmami, pod katero je mogoče vse razen ugodne temperature. Benečani so razen trdnjav zgradili tudi mestno hišo z loggio itn., kot je pač za njih značilno, stara je kakšnih 300 let. Dosti starejša je cerkev svetega Jazona in Sosipatra, najstarejša na otoku, bizantinski spomenik iz 12. stoletja.

Z avtobusom smo se odpeljali štiri kilometre ven iz mesteca do Kanonija s čudovitim razgledom na dva otočka. Pontikonisi z bizantinsko cerkvico sredi mogočnih cipres in Vlaherna, na katerem je zgrajen star samostan¹. Nazaj v mesto smo šli peš, da bi videli kraljevo rezidenco oziroma njegove izredno bogate vrtove, saj vanje tako ne sme nihče. Poleg rezidence, imenovane Mon Repos — moj počitek, je Asklepijev tempelj iz 6. stoletja pred n. š., predkrščanska bazilika Paleopolis, samostan svete Teodore in temelji templja Artemide, starogrške boginje lova iz 6. stoletja pred našim štetjem.

Devet kilometrov od mesta je skrit med čudovitimi parki, kot so vedeli povedati kabinski potniki, udeleženci organiziranega izleta, Ahillon, palača, ki jo je zgradila avstrijska cesarica Elizabeta in jo obdala s številnimi kipi in opršji.

Dalje po otoku nismo prišli niti mi niti udeleženci izleta, ki je stal 3,5 dolarja in trajal kakšne tri ure.

PRIHODNJIČ: PATRAS, ATENE in POVRATEK. mm

¹ Otoček Pontikonisi je po mitologiji okamenela Odisejeva ladja.

— ALI GA VIDIS, NEOTESANCA? KOMAJ JE PRIŠEL, PA ME ZE HOČE UCITI.

Plaz

Mož je s tremi kolegi odšel iz hotela pred desetiimi urami, čeprav je glas iz radia zjutraj opozarjal na plazove. Ura je bila že pol dve, a njega ni bilo od nikoder. Okrog dveh je nekdo prinesel ženi vest, da se je nekje v bližini utrgal plaz. Bila je obupana, poleg vsega pa je bila zvečer še strašna nevihta. Pomislila je že na najhujše.

«Oh, kakšen zločinec,» je govorila sama sebi, «mirne duše gre na smučanje, pa čeprav ve, da obstaja nevarnost plazov. Poleg tega pa še ta nevihta. Kaj hočem sama sedaj z vso to priljago?»

Srtašno

Zelo ga je ljubila. Govorila je: «Ni ravno lep, a ima čudovito mne-

nje o svetu.» Njegovega avtomobila ni omenjala.

Potem je imel nesrečo. Sam se je sicer izvlekel, toda avtomobil je bil ves uničen.

Ločila se je od njega. Dejala je: «Niti lep ni, pa še strašno mnenje o svetu ima.» Avtomobila ni omenjala.

Zavist

Neki mož je govoril: «Ta moja žena je izbrala dobro partijo, ko se je poročila z menoj. Dobila je mene, prihranke, titulo, televizijski sprejemnik, radio ...

Oh, ko bi se jaz lahko poročil sam s seboj... Imel bi dve stanovanji, dvojne prihranke, dve tituli, dva televizijska sprejemnika, dva radioaparata... Oh...

— MANIKIRATI?!

TIGER

Albert Otokar je bil srednje visok moški pri petdesetih. Njegov nekoliko neskromni srednji del telesa, ki mu vulgarno pravimo trebuh, je pričal o ugodnih žiljenjskih pogojih svojega lastnika. Nič bi ne bilo nenavadnega v značaju te vljudne in taktne osebnosti, ko bi Albert ne imel neke posebne strasti. Ta strast se je skrivala v podobi velikega tigra, ki ga je imel Albert Otokar v svojem stanovanju namesto mačke ali psa ali česar si že bode podobnega. Ne, nikakor ne bi hoteli reči, da je bilo to kaj nevsakdanjega ali da je bil tiger morda celo nevaren, toda strah pred živalco se je vseeno pojavil med prebivalci bližnje in daljne okolice. Ta izraz konservativnosti pa seveda ni mogel motiti tigra, da ne bi vsako jutro nežno rjovel in s tem prebujal svojega gospodarja. Vsekakor je bil izredno vljuden tiger in je bil v odnosih do psa in mačk vselej prizanesljiv. Gospodar je znal ceniti to lepo lastnost svojega varovanca in ga je vsako popoldne nagradil z daljšim ali krajšim sprehodom po bližnjem parku.

Ljudje so se sprva tem sprehodom upirali in jih skušali celo sodno preprečiti, a ko so spoznali, da je vsa stvar popolnoma nedolžna, so se nanje sčasoma privadili. Primerilo se je sicer še včasih, da je kaka stara ženica preskočila ograjo bližnjega vrta in oddirjala v parno zavetje, a tudi ti incidenti so bili redkejši iz dneva v dan. Vse bi morda popolnoma mirno teklo naprej, ko bi sicer poslušni tiger ne zagrešil nekaterih nevljudnosti.

Začelo se je s tem, da je živalca pojedla sosedovega kanarčka. Stoar bi ne bila omembe vredna, če sosedova žena ne bi bila tako navezana na tisto perjaslo nakazo. Tako je pa grozilo, da bo zadeva prišla pred sodišče, in Albert je bil prisiljen hitro ukrepati, da reši svojega ljubečega prijatelja. Kaj je hotel rečež drugega, kot da sosedom kupi novega kanarčka. To je bila velika žrtev, pa še potem se je sosedu pritoževala, da novi ptič ni prav takšen kot prejšnji in da se je na prejšnjega tako zelo navadila.

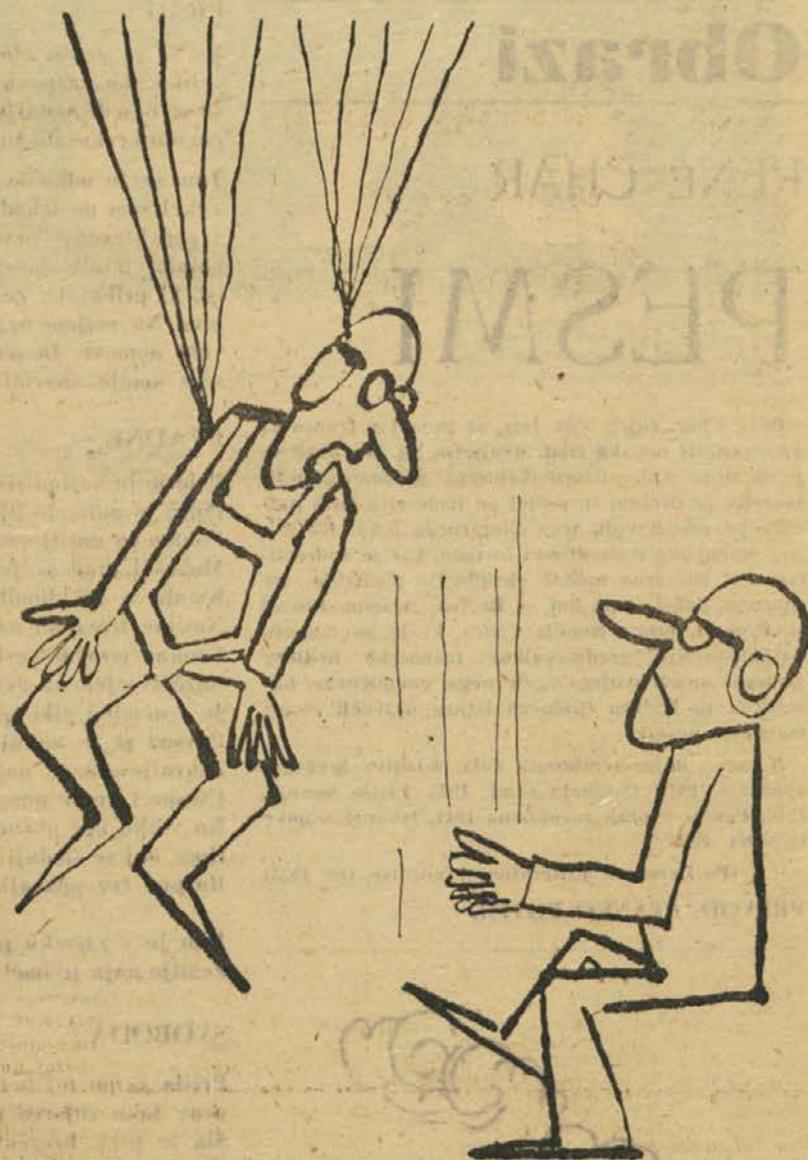
Nekaj dni zatem se je zgubil maček nekega drugega sosedu. Po dolgotrajnem in mučnem iskanju so ugotovili, da je tudi tega absorbiral tiger. To je dvignilo precejšen prah in zadeva je skoraj dobila politično obeležje. No, tako daleč stoar vseeno

ni šla, ker je oblastem uspelo vse skupaj nekoliko potlačiti. Kljub temu pa je prišlo do velike lokalne afere. Sosedje so tožili Otokarja, češ da jim bo tiger pomoril vse mačke, kar pa da je seveda nedopustno. Ubogi mož je moral najeti advokata, ki ga je na sodni razpravi zagovarjal. Bil je zelo spreten advokat in je znal zadevo obrniti sebi v prid. Dejal je, da so tudi mačke istega rodu kot tiger in da so potemtakem tudi mačke majhni tigri. Prav tako bi se torej lahko zgodilo, da bi mačke pojedle tigra. Jasno je, da se je Albert izolekel. Plačal je samo vrednost mesa omenjene mačke in sodne stroške.

Dogodek s kanarčkom in afera z mačko sta že zdavnaj utonila v pozabo, ko je prišlo do tretjega neljubega primera. Nekega dne, menda je bilo v petek, je šel Albert po stari navadi s tigrom na sprehod v park. V senci drevesnih krošenj sta sedla na klopec in ker je bilo toplo, je Otokar zaspal. S spancem so, popolnoma naravno, prišle tudi lepe sanje. Sanjal je o sebi, o tigru, o tigrici, v katero se je njegov varovanec zaljubil, pa spet o sebi in o tigru itn. Ko se je zbudil, je opazil, da je živalca izginila. Prestrašil se je, da se mu je kaj zgodilo, zato ga je odhitel iskat. Ze po sto metrih ga je našel. Ležal je za jasminovim grmom, zadovoljno mežikal in mlaskal z jezikom. Okrog njega je ležalo polno kosti in koščic, ki so neznansko spominjale na človeške. Albert je že odprl usta, da bi pokaral varovanca, v tem pa so se zaslišali klici: »Tonček, Tonček, kje pa si, smrkaec ne marni!« Mimo je prišla ženska, ki je bila po vsej verjetnosti izvor teh klicev. Zapazila je Otokarja in ga vprašala, ali je morda kje videl njegovega Tončka. »Ne, nikjer ga nisem videl, pač pa je moj tiger požrl nekaj podobnega. Nikar se ne jezite, veste ubožček je bil najbrž zelo lačen, pozabil sem mu namreč dati kosilo. Sele sedaj sem se spomnil na to.« je vljudno odgovoril Albert in se nasmehnil, gospa pa je brez pravega vzroka predirljivo kriknila in se onesvestila...

... Albert Otokar ni mogel razumeti, zakaj so mu odzeli tigra. »Saj je bil vendar tako ljubeč in prijazen, je venomer govoril samemu sebi in ljudem, ki so ga srečevali.

Bojan Kavčič

— ČAS BI ZE BIL, DA SE ODVADIS TE SVOJE POZABLJIVOSTI!

FANTEK, CIGAV SI PA TI?
MAMINI!
(BRUC NA PRVEM IZPITU)

Aforizmi iz ČSSR

GOVORIL JE TAKO TOPLO, DA SO VSI SEDELI KOT POPARJENI.

LJUDJE SE MNOGO HITREJE PRIVADIJO TISTEMU, KI SE PRVI SKLONI, KOT PA TISTEMU, KI SE PRVI VZRAVNA.

MNOGIM SO GÓVORI O DELU POSTALI POKLIC.

O POVPREČJU GOVORIJO NAJVEČ TISTI, KI SO POD NJIM.

KLJUČNI PROBLEMI SE NE MOREJO REŠEVATI S KLJUČEM ZA KONZERVE.

NALOGO, KI SE NE DA REALIZIRATI, MNOGOKRAT IMENUJEMO PERSPEKTIVNA.

OBSTAJATA DVE VRSTI SEBICNEŽEV: ENI MISLIJO SAMO NA SEBE, DRUGI PA NE MISLIJO NA NIKOGAR.

CLOVEKOVA SENCA SPOMINJA NA PRIJATELJA: IZGINE TAKRAT, KADAR NEHA SJATI SONCE.

BIL JE TAKO PRAVICEN, DA MU NISO UPALI DATI NIKAKRSNIH FUNKCIJ.

V GLEDALIŠČU JE ZAVLADALA TAKA TISINA, DA SE NI SLISAL NITI APLAVZ.

Obrazi

RENÉ CHAR

PESMI

René Char, rojen 1906, leta, se pojavi v francoski književnosti nekako sredi dvajsetih let. Navdušil se je za ideje nadrealizma (katerega najpomembnejši teoretik je Breton) in postal po tridesetih letih najvidnejši predstavnik tega literarnega toka. Ko danes omenjamo nadrealizem in tisto, kar je nadrealizem kot literarno modno ekshibicijo preživelo, ne moremo poleg imen kot so Breton, Aragon, Eluard in Prévert, mimo Renéja Chara, ki je po mnenju najuglednejših predstavnikov francoske kritične javnosti zaradi svojega zgoščenega, gnomičnega, humanega in izvirno liričnega izraza največji živeč francoski pesnik.

Njegova najpomembnejša dela: Kladivo brez gospodarja, 1934, Ostanejo sami, 1945, Listje Spanja, 1946, Pesem v prah zdrobljena 1947, Iskanje osnove in vrha, 1951.

(Po Larousse, Litterature Française, izd. 1965)

PREVOD: STANKO POTISK

RECI

Reci, česar si ogenj ne upa povedati
Zračno sonce, pogumna jasnost
In umri, ker si to rekel za vse.

PLETARJEVA SPREMLJEVALKA

Imel sem te rad. Ljubil sem tvoje obličje vrelca, ki ga je nevihta skalila, in znamenje tvojega naročja, ki je zaklepalo moje poljube. Nekateri se zaupajo zaokroženi domišljiji. Meni je dovolj, da grem. Prinesel sem ti obupa tako majhno košarico, ljubezen moja, da bi jo lahko spletel iz vrhovih vej.

PRAG

Ko se je zrušil človeški jez, ki ga je vsrkala velikanska razpoka umikajočega se Božanstva, so se besede v daljavi, besede, ki se niso hotele pogubiti, skušale upreti strašnemu sunku.

Tam se je odločila dinastija njih smisla. Tekel sem do izhoda te diluvialne noči, Vsajen v podhrtevanje prvega svila, s svojim ledejem polnim letnih časov, vas pričakujem, prijatelji, ki prihajate. Ze vas slutim za črnim obzorjem. Na mojem ognjišču ne ugasnejo želje za vaše domove. In moja palica iz cipresovine se vam smeje naproti iz vsega srca.

EVADNE

Poletje in najino življenje sta bili iz enega kosa Polje je požiralo barvo tvojega vonjivega krila Pohlep in nasilje sta se spravila Mobeški grad se je vgrezal v glino Kmalu se bo zlomila njegova nihajoča lira Nasilne trave so naju zibale Krokar mračni veslač se je ločil od jate Razčtetverjen na nemem kremenju poldneva Je z nemimi gibi spremljal najin sporazum Povsod si je moral srp odpočiti Zakraljevala je najina posebnost (Nespeči veter nama guba veke Ko vsako noč obrne dovoljeno stran Hoče naj se slednji tvoj del, ki si ga zapomnim Razpne čez pokrajino lačnega časa in prek velikanske zenice)

Bilo je v začetku prelepih let
Zemlja naju je imela nekoliko rada se spomnim.

SVOBODA

Prišla je po tej beli črti in bi lahko pomenila prav tako rojstvo zore kakor svečnik večera. Šla je prek brezčutnih obal, šla je prek razoranih vrhov. Končala se je odpoved s podlim obrazom, posvečena laž, rabljeva pijanost. Njena beseda ni bila slepi oven, temveč platno, kjer se je zarisal moj dih. S korakom, ki bi se zgubil le ónstran odsotnosti, je prišla, labod po rani, po tej beli črti.

LISTJE SPANJA ALBERTU CAMUSU

16

Um in angel, naša prva skrb.
(Angel, to, kar globoko v človeku ločuje besedo najvišje tišine od religioznega kompromisa, pomen, ki se ne prečenuje. Ugllaševalec pljuč,

ki zlati vitaminsko grozdje nemogočega. Spozna se na kri, a ne ve za božansko. Angel: sveča, ki se nagiba na sever srca.)
90

Nekdaj so različnim obdobjem trajanja dali imena; tole je bil dan, to mesec, ta prazna cerkev, leto. In zdaj smo na pragu trenutka, ko je smrt najbolj nasilna in življenje najdoločneje opredeljeno.

95

Imun in hrom sem od teme Besede. Ni moja ta čarobna agonija. Kot kamen trezen sem še zmerom mati daljnih zibelk.

218

V tvojem telesu, ki se sebe zaveda, je resničnost naprej za nekaj minut domišljije. Čas, ki ga nikdár ne ujameš, je brezno, tuje dejanjem tega sveta. Nikdár ni preprosta senca, čeprav diši po nočni prizanesljivosti, po religioznem posmrtnem življenju, po čistem otroštvu.

219

Izenada se spomniš, da imaš obraz. Črte, ki so mu nekdanj oblikovale izraz, niso bile vse otožne, nekdanj. K tej mnogoteri pokrajini so se sklanjala bitja, obdarjena z dobroto. Utrujenost je pričarala vanj samo brodolome. V njem je dihala samotnost ljubimcev. Poglej. Tvoje ogledalo se je spremenilo v plamen. Nehote se zaveš svoje starosti (ki je skočila iz koledarja), tega presežka bivanja, od koder bodo tvoji naporji postavili most. Umakni se spet v ogledalo. Če mu že ne omiliš strogosti, mu vsaj plodnost ne bo usahnila.

221

KARTA VECERA

Spet nam je novo leto skalilo oči
Bedijo visoke trave ki ljubijo samo
ogenj in nagrizeno ječo
Potem bo zmagovalčev pepel
In pravljica o zlu
Bo pepel ljubezni
Divja roža preživelega pogrebnege zvonjenja
Bo tvoj pepel
Tisti izmišljeni pepel tvojega negibnega
življenja na nječem senčnem stožcu.